

hátság

1992/2.

á

hátság

HÁTORSZÁG
irodalmi és művelődési folyóirat

Kiadja az
Erdélyi Magyar Diákok Egyesülete



Felelős szerkesztő:
SIMÓ MÁRTON

Szerkesztők:

BENDA BALÁZS

**PLUGOR MAGOR, POZSIK LÁSZLÓ,
SZILÁGYI TIBOR**

HÁTORSZÁG

Készült a Juhász Gyula Alapítvány és a Szeged Városi Önkormányzat támogatásával,
a székelyudvarhelyi ABC IMPEX kft nyomdájában, tördelte PAPA és Tsai bt.

HU-ISSN 1216-3481

Szerkesztőség:

EMDE, Szeged, 6701. Boldogasszony sgt. 6. Telefon: 00-36-62-310-244.

Fax: 00-36-62-312-119

Számlaszámunk: 35033525-0 OTP 6724 Szeged, Rókus körzeti fiókja

Folyóiratunk eladásából haszon nem származik.
A megjelent frásokért a szerzők vállalják a felelősséget.

Tartalom

I. évfolyam 2. szám

***	5
Székely János: A vesztesek	6
Plugor Magor: Székely Jánosnak	10
Simó Márton: Székely János halálára	11
Domokos Johanna: (a kerék nélküli...)	12
Pintér D. István: Apokrif	13
Az álom diktatúrája	14
Darvasi László: Benda Balázs	15
Benda Balázs: Az Aleut-szigetek gyomrának titkai – 3. darab (8. rész)	17
következő rész	19
Következő rész. (a reklám után)	23
Mócsi Ferenc: „Magyarországon már újra kifúrják a talajt a fanatikusok...”	28
„emlékek szíven szúrnak...”	29
Szilágyi Domokos: ***	30
Kelemen Zoltán: Καταρμολ	32
Matei Visniec: Egy furcsa nap	34
Csata	35
Richard Wagner: Az égő asztal	
Sakk (Szlafkay Attila fordításai)	36
Antonin Artaud: A vérsugár (Marc-Hervé Martin és Kövesdi László	
fordítása)	37
Francoise Sagan: Az ismeretlen nő (Kutor Tünde fordítása)	42
Innokentyij Annjenszkij: November	47
Költészet	48
Vjacseszlav Ivanov: Gli spiriti del viso	49
Alekszandr Blok: Ha már a rozsdás berkenyének	50
Hírnév, dicsőség, hősi tett: feledtem	
(Baka István fordításai)	51
Iván Éva: Egy mániákus bohócfestő	52
Szeberényi Gyula: Máramaros nemzetiségei 1920 előtt	56
***: Könyvek, költők, határok	60
Virágh Ivette: Napfogyatkozás	61

Arató László: Árnyék(határ)-szék-foglaló	62
S.M.: Kivont tollak között.....	64
Kelemen Zoltán: Meghívó álmjátékra.....	65
Móricz Gábor: Trianon – Tito – Temető?	67
Béke, utazás, sport, oktatás.....	69
***	70

Illusztrációk:

Balla József, Benda Balázs, Damó István, Plugor Sándor.

E lapszám létrejöttéért köszönetet mondunk dr. Albert Sándornak, dr. Ilia Mihálynak, Gróf Rózának és Arató Lászlónak.

Elnézést kérünk Magyar Lajostól előző lapszámunkban közölt versének hibás közléséért.

Itt vagyok B-ben, igen. Ugyanolyan város ez, mint a tiétek, lehet gyorsabban járnak a villamosok. Lassan szürkül, s ami csak ilyenkor mutatkozik: mintha körökre szakadozna felhőin az ég; sokáig így marad, olyan nagy fáradtságba készül. Nem idegen ez senkitől sem, eljön a szobák ideje, beburkolják a kényesebb szobrokat is: nekik tényleg hűvös lehet a levegő. Megszínesedik újra minden, a füleim, az orrom, leginkább talán a végtagok. Hiába mondanánk másként, – nyitott ajtóknál, az utcán várakozva s mindenféle fázós tartózkodásban – hozzánk fordul a vágy, mint a félálom:

Aki először lát telet, nagyon szoronghat. Hirtelen olyan lesz a korona is, mint a gyökér. Szeretheti-e a fákat, vajon, aki meg akarja fordítani most a világot?... A haló testben mi van inkább egyedül a törékeny csont, vagy a mindinkább száradó inak. Igaza volt Ludwignak, hogy itt csupán egy kéz lehet, mégha az enyém is az. Csak azért megcsípni valamit, hogy úgy, és ott van-e, vagy megrázni a barnult erdőt, létezik-e levelek hullása, – így őszül, múlik magából az értelem. Ki lenne olyan bizalmatlan, hogy folyamatosan hátranézzon, mintha Pál második forduláshoz készülődne. A rosszul helyezkedőkben megbotlanak az istenek.

Ebben a városban már nem járnak a múzeumokba. Úgy tudják, hogy a látogatók csak egymás ruháit nézik, s ha szólnának a szabadságról valamit, szavaik már az ablaktáblák előtt lehullanának. Talán ezért sincs már senki, aki belekarolna a mi Goghunkba, hogy sétáljon vele Arlesban egy kicsit, pedig olyan a tizennégy részre darabolt semmi, mint ott a szél, száz évvel ezelőtt.

SZÉKELY JÁNOS

A vesztesek

(Újkori metszet: A tűzéréség visszavonulása)

A csata eldőlt. Kis puha füstök

Pettyezik még a hegyet.

A völgyekből a síkvidékre

Özönlenek a vesztesek.

Toprongyos tántori népség –

Hogy lehet az,

Hogy a vesztesek azonnal elrongyosodnak,

Gönceik elkoszosodnak,

Korcukban tetű terem?

Ugyan miért nyű a vereség

Több csizmát, mint a győzelem?

Miféle belső bomlás

Oldja le róluk a szíjat,

Rágja a vásznat, a posztót,

Ütközik át a ruhán?

Bekötött fejjel, felkötött karral

Mennek az ágyúk után.

Kialudt lávafolyam,

Gördülő kőzuhatag – özönlenek.

Rendetlen, sűrű tömegben

Okádják őket a völgyek.

Kínlódva, tülekedve caplatnak a sárban –

Hogy lehet az,

Hogy a vesztesek útján

Örökké sár van?

Ázott posztóbűz gőzöl utánuk,

Köpenyűk fejre veszik.

Hogy lehet az,

Hogy a vesztes egéből

Mindig esik?

Apró szemű, ólmos eső veri őket,

Hüllőhideg szél lökdösi őket,

Képükbe öklöz az este.

Szóltanul mennek, kétségbeesve,
A lószagban, a verejtékszagban,
Pörkszagban, puskaporszagban,
Csúszkálva lépnek egymás nyomába
A sárba –
Cuppog a, szörcsög a csizma –,
Mennek az ágyúk után.

Csak most, ez az éjszaka rossz – azután
Már könnyű feledni a harcot.
Rájuk villan a lámpa:
Izzadt, pelyhes kamaszarc.
Borostás, torz, öreg arc,
Gyönyörű, gyönyörű arcok
Miért ütközik ki a vesztesek arcán
Azonnal a serte?
Miféle szurkot izzad a bőrük?
Szemük miféle kútba merül?
Elhagyják felszerelésük,
Elhánnyák rendre a fegyvert,
Vonulnak védtelenül.

Némelyik térdre esik.
Földre tapossák.
Fogát vicsorítja.
Elesik még egy.
Húsába vág a kerék,
Vérében cuppog a csizma.
Ágyú, szekér akad el:
Szétválnak,
S összezárkóznak a háta megett,
Ahogy egy folyó kerülne meg
valamely szigetet.

Mennek, ömölnek hátrafelé,
Értenek hozzá,
Csontjukban hordják ezt a tudást.
Apáik, apáik apái,
Ükapáik is mind visszavonultak,
Nem láttak ők soha mást.
Vereségre termett nép,
Évezerek óta verik,
Egyébre se jó:
Ez a sorsa.

Vonul sorsába beletörődve.

S talán még büszke is

Erre a sorsra.

Mert ki tudja, igaza volt-e
a csata előtt?

De most már igaza van.

Ki tudja, jogos ügyért
Szállt-e csatába?

De most már jogos az ügye.

Vonul a füstbe, az éjbe, a sárba,

Vonul a tájba merülve.

Nem válogat a győzelem,

Mindegy neki,

Egyformán felemel

Hamisat és igazat.

Ám a vereség,

Tönkrejutás, megalázás

Jogot ad, igazat ad.

A győztes igaza meghal.

A vesztesnek igaza lesz.

Mióta világ a világ,

Az nyer igazán, aki vesz.

Mennek a lószagú éjben, a sárban,

Kirokkan alóluk a szürke,

Fogatuk sáncba suvad.

De ők keblükben rejtegetik,

Görnyedve, zihálva hátukon cipelik

Újszülött igazukat.

Elhányták a Fegyvert,

A Sáncot feladták,

Rétjüket új kasza nyírja.

De igazuktól

Nem tudnak megszabadulni,

Azt örököl

Hagyják fiaikra.

Okádják, egyre okádják

Öket a völgyek,

Áradnak a síkon,
Mennek az ágyuk után.
Ezeknek olyan rossz, hogy csak
Jobb lehet már ezután.
Sohasem adja tetézve magát,
Valamit megtagad tőlünk
Mindig az élet.
Ezeknek azonban
Annyira semmijük sincs, hogy
Minden az övék lett.

Aritmikusan ollózik a lábuk,
Füst csap utánuk,
Szörcsög alattuk a lé.

Mennek szegények
Új ezerévek
Ezer új veresége felé.



Erdélyi Lajos felvétele

PLUGOR MAGOR

Székely Jánosnak

*Kívánhatom bármely jószágod:
Csillag szalad lábad alatt.
Most lennék arkángyel Ráfáel,
S unva inteném: lépjél, szabad.*

*Már csak maroknyi kacat
Egeres tarló lett a haza;
De jó lenne megtudni azt is,
Juthat-e egyáltalán magasba?*

*Sokszor mondják felülről látja
Saját halálát az ember:
Lehet, a Kárpát-kanyar onnan
Nézve nyakunk körül a kender.*

*Amíg szavadra nem kell kenet,
Nem végső út a gyászmenet,
Mert hangszered te összeraktad,
S a mi kezünk csak beleakad.*

*Volt egy országnak hat lángja,
Hat lángja hetedik kárára.
Parazsa levegőn a tüdőd,
Hamuja hajadra ráült köd.*

SIMÓ MÁRTON

Székely János halálára

A világ tele van szégyenteljes dolgokkal, bűnnel, mocsokkal és „a régi módon nem lehet, az új módon nem érdemes írni. A költészet meghalt.” – vallotta Székely János 1979-ben. De: őt ez a század mégsem győzte meg minderről. Amikor megjárta a háború útvesztőit – még majdnem gyerekként – onnan is a maradandó emberit hozta magával a békébe, mert nem terem/het bizodalom az erkölcs szemétdombjain és lehet igaza a hadbaszállónak is, amikor veszteséssé lesz – de csak akkor! –, hiszen a veszteseknek „annyira semmijük sincs, hogy/ Minden az övék lett.”

Vesztes a látó ember, más nem is lehet.

Székely János az irodalomhoz, mint minden becsületes alkotó, a filozófia tartományai felől érkezett, azoknak az ötvenes éveknél a legelején, amikor, tudjuk, igencsak elveszett az írott szó és a szabadon emelkedő gondolat becsülete. Akkoriban még működött, helyesebben: akkor működött Kolozsvárott (Dr. Phil) Schuller Rudolf szalonja, amely éveken át megmaradt szuverén övezetként, s akinek volt bátorsága odajárni, az megtanulhatta a kisebbségi magyar becsületet. Néhány Székely Jánosnak ott sikerült el-sajátítania azokat a szellemi fogásokat (is), amelyekkel elháríthatta a kor pribékjeit magától, egyszerű mozdulatokkal, ahogyan a vesztes hadsereg katonái seprik ki a zubbony hajlataiból a tetveket.

Szuverén lényként megmaradni esély a pillanat maradandóvá tételére, esély az időben tévelygő ember megragadására. A nagy utazások-drámák, esszék, versek ilyen hozzáállással valósulhattak meg. A római provinciákban tett utazások, a helytartók és uralkodók felöltött álarcabőre, a mórok vagy a Dózsa népe közötti elvegyülés, minden, ami kiviláglik ebből az életműből „irgalmas hazugság” – fáj, a mienk és örök...

Mindössze két alkalommal találkozhattam személyesen Székely Jánossal, a Szerkesztővel, aki évtizedeken át az Igaz Szó (ma Látó) versrovatát vezette. Levelet annál többször váltottunk... Nem tudom megmagyarázni, hogy miért tartottam őt Nagy Fehér Öregnek, talán azért mert távolinak és öröknek hittem, de mégis – bár sok dolga lehet – ráér, hogy fiatalokkal foglalkozzék és képes szelíden dühöngő sorokban válaszolni fiatalemberek zsengéire... A borítékából mindig egy, előbb hosszában, majd keresztben összehajtott boríték hullott ki: „Tisztelt N.N.! Becsületes megítélésünk szerint versei nem elég érettek a közlésre” – aztán következett egy rövid, de mélyreható elemzés, melyből az érdekelt kiolvashatta, hogy lesz-e, lehet-e belőle költő, aztán befejezésként, senki máséval össze nem téveszthető szálkás betűkkel ez állott: „elnézését kérve, szívélyesen üdvözlí, Székely János” – immár fejedelmi többes nélkül. Ma már biztos, hogy szerkesztőként irányította az erdélyi költők nemzedékeit a pályakezdés útvesztőiben. Ezt az iskolát nem szégyen bevallani.

Elsuhant hát egy élet, nagy látványosságoktól és fölös hírveréstől mentesen. A Mű immár befejezetten áll és a mögötte rejtőző, szerzetesi nyugalommal megáldott/vert Ember többé nem szólal meg, mindössze alátekinthet ama mennyei íróasztal mögül, ránk örökkön esendő halandókra, akik annyi mindent elvesztegetünk felvillanó életünk során, s csak bámulunk a könyvek felett és tagadjuk, hogy könnyesre marják szemünket a tegnapi, a mai Dózsa-máglyák, mintha már divatjamúlt lenne minden, ami fájdalmasan emberi.

DOMOKOS JOHANNA

(a kerék nélküli...)

a kerék nélküli felfordított autókörvonalról
mondhatni úgy is hogy negyed hatkor
vagy ha kisebbik akkor fél négykor
hidegeim a szekérig érnek
csillagrideg számok
zárják ki a hallást meg- s hallgatást
az élénk színeket
radiórom a járműveket
s a rajz az ég vizére vált
utánanézttem többször a csob csobb csobbanást
kinek keze kezem gázgömbben száll
a körvonal ellipszisre vált
a kiszúrt ponton a felfújtt ablakon át
Innen hívom barátom barátom barátom
ő is barátom a legjobb s magam föl
ki elhagy ott azt is
gyönyörű utópiám nekik mormolom el
V(elazquez) én ekel
kiéneklei magából a bebámuló roncstelepi utasokat
P(íccasso) szöveget ír
kifrja a baleseti autókat és égből a léggömböket
NEM AZT nem azt
visszatérni nem lehet az ujjak bár oda vezetnek
el kellene felednem
nem az utcát s a percet
melyek mint kétsávos léggömbök
a körvonalról szabadulnék
(áttetsző jelentéssel)
((mint bűnöző)) itt velem
a szép idő elbeszélget

PINTÉR D. ISTVÁN

Apokrif

*Hétköznap fekete táblájára
emlékmű-kréták fehér sikoltásai
kacskaringóznak most az idő
átlátszó csigaházain ahová nagyszerűen
visszahúzhatja tapogató csápjait
az emlékezet de nem szolgálhatnak
menedékkül a jövőendő katasztrófái
elől mikor júdás-álmok
ostorhegye alatt
hólyagzó valósággá változnak
tétova távozásaink*

*a veszély pedig itt van
egy gyűlésteremben üzérkedő szentek
pazar holnapként kínálják
az önmegtadadás drága változatait
és hiába már az alku
a lesz-alázat nyitott ajtóit előtt
mert valaki észrevétlenül
a lábunk alá tolja a küszöböt
úgy később sem születhetünk
újra a szavakkal
nem tagadhatjuk le énünk
ilyen pusztulásait*

*végképp jövőendő-múlt nélkül maradva
magunk leszünk tegnappá
minden holnapi ébredésben
mikor meszes trabant-csigolyáit
ropogtatja a reggeli forgatag
és az álmok kékes füstje még egyszer
arcunkba visszacsap
hibáztatjuk azt aki túlkapásra ingerelte
a jelen-atlantisz szökőkútjait
aztán egyre kevésbé látszunk
a szmog mögött mintha nem is mi
mintha az akropolisz széthulló
fehér oszlop-csontjai...*

Az álom diktatúrája

éjfél

*tested az ágyad verítéke
tébolyult furcsa igazságok
étere átvonul koponyádon
hirtelen olyan
valóságban
találod magad
amit már láttál egy másik
álomban
ahol a dolgok rendje felborult
s a mellszobor helyére
a főtéren
frissen gyalult
bitófát növesztett az emlékezet –
amire sohasem emeltél kezet
most visszaült
büntet ezerszeresen
minden vétkedért
ami sosem volt vétked
végül
amikor felébredsz
hajnal-köpenyes pribékek
karóba húzzák
belül azt az éned
aki még
fel sem
ébredt...*

DARVASI LÁSZLÓ

Benda Balázs

Néhány hete még a JATE-klubbal szemközt pincebutik mellett láttam. Valami nyikorgó talicskát tolt, vastag papírokat, tágatörmeléket rakosgatott, talán még dudorászott is. Huszonhat fok volt, simogató meleg.

Gyere, menjünk oda hozzá, mondta a feleségem.

Ne zavarjuk, mondtam és húztam tovább.

Mert az ember egy rohadt dög.

Mert az ember, amikor azt akarja, hogy őt ne zavarják, azt mondja, hogy nem akarom zavarni, és rettentő komoly arcot vág. Aztán meg már hiába csúszna vinnyogva, hiába tenné jóvá.

Mert ha más nem, hát a jóvátehetetlen, az tökéletesre van csinálva.

Nekem most száz forint a legtöbb pénz, nekem ennyivel lógott. A Béke előtt banánt árultak a múltkor. Hosszú kanyargós sor, olcsó volt a banán. Néztam, hogy csak nők veszik a banánt. A férfi miért nem vesz banánt? A férfinak derogál banánt venni? Most csak azért is vennék két rohadt kilót abból a száz forintból Száz forint az tíz kisfrócs a Bolhásban. Öt villamosjegy. Húsz kifli. Nagyon, rettenetesen kéne az a száz forint.

Van egy hattyús képem tőle. Igazi hattyúk, igazi zöld hattyúk, gyönyörű giccs szép keretben, fent lóg anyukám falán. Vagy hat éve lóg ott.

Benda Balázs írt, rajzolt, valamint elsősorban Benda Balázs volt. A nyáron felvették a JAK-ba. Írta nekik az önéletrajzát.

Ki az a Benda Balázs kérdezte, Székely János, a pesti ÉS-est után. Székely János prózát szerkeszt az Élet és Irodalomnál.

Benda Balázs kalandos fickó, mondtam.

Merthogy szívesen közölné az ÉS-ben, mondta Székely János. Megkeresem?

Hát persze, vigyorgtam.

Arra gondoltam, hogy örül majd neki. Mert hiú volt, meg érzékeny, és egyre jobb. Hogy a szekér elindul, így mondják.

Székely Jánossal hétfőn este beszéltem, úgy tíz felé.

Hogy tán ő is, Benda Balázs is fent volt Pesten, azt hallottam. Ennyi csavargót, koldust, lecsúszott figurát még nem láttam. Fűtőkben lógtak az utcán. A város ingerült, túlzsúfolt, és minden elképesztően drága. És becsapnak, és meglöknék, és rádüvöltenek. De az esti Budapest! Az esti Budapest gyönyörű. Az a rengeteg ablak, és mind magasan van, nagyon magasan, és mind fénylik és ragyog, és a Duna is olyan, mintha arany csorogna rá a budai dombokról.

Megkeresem Benda Balázst, mondtam Székely Jánosnak és vigyorgtam. Hát persze, hogy megkeresem.

Dehát az istenit neki, olyan nincsen, hogy a házakon ne legyenek ablakok. Ablak nélkül nem megy. Honnan jön a fény akkor, mi csillog az éjszakában, mész haza, este van, látod, már otthon van a kedves, szellőztet, kilebeg a függöny, mintha valaki lélek integetne, ilyenek.

Megkeresem Benda Balázst, mondtam.

Hát persze.

Huszonhét éves volt.

Élt, ahogy élt.

Meghalt, ahogyan nem lett volna szabad.

Megjelent a Délmagyarország 1992. október 13-i számában.



1965-1992

Az Aleut-szigetek gyomrának titkai

3. darab (8. rész)

Szóval James bejött a szobába, már amennyire emlékszünk, azután így szólt, fiúk, a segítségetekre van szükségem. A fiúk csodálkozva is néztek reá. Egymás szemébe is néztek, csodálkozást láttak benne, egyikük a fejét a kezével a kézfejével a körmével megvakarta, a nyál összegyűlt a szájukban. Érdeklődve várták a választ kimondatlan kérdésükre és az ott lebegett a szobában, mert a helyiség így és ilyen volt. Hogy jobban szórakozunk, elmesélek egy érdekes történetet. Történt egyszer, hogy egy leleményes házassodni akart, és ez a szándéka volt. No, ehhez a szándék egymagában nem elegendő, alanyra is erős, szép szükség van. A hely, ahol ez az ember élt, távol esett mindenféle házassághirdetés feladásának jó és rossz lehetőségétől, így az emberünk bajba került.

Gondolkodott, ennek végén úgy döntött, saját maga választ saját magának feleséget. Helyesen cselekedett. A helyes cselekedetek meghozták eredményüket, így ez az ember is talált magának feleséget. Az utcán ment a járdán, nézett erre és arra, meglátott egy csinos nőt, öhozzá odament, azt mondta neki. Gyere hozzám. Rendben, de jó dolog lesz-e akkor? Ha megteszed amit kívánok, jó dolgod lesz. Ha ellentmondasz, megverlek és eltaszítalak. Megrémült ettől a hajadon, ránézett a férfi erőteljes felsőtestére és visszautasította az ajánlatot. Egy másik nőről kiderült, hogy férjnél van, pedig szándéka kacér volt, és a testalkata is férfiaknak tetsző. A harmadik végül hozzáment feleségül, ezután házassóként éltek, egyszer az asszony elvitte magával a férje megtagadott pénzét és elutazott. A férj utánautazott és megkereste aztán megtalálta és megbüntette. Ezután ilyen eset többé nem fordult elő. Így szerzett a lelemény segítségével feleséget saját magának ez az ember. (Képregény II.) James maga alá húzott egy szék, lovagló ülésben ráült és így átölelte karjaival a szék támláját, ahogy a szerelmes fiatalember öleli a szép nőt a vasútállomáson, rágyújtott szájába tett cigarettájára, és nekifogott meg kifújta a füstöt. Első kérdés: milyen cigarettát szív James Bond? Aki minden kérdésre helyesen és megközelítő pontossággal válaszol, annak meglepetésben lesz része, és erről a szerző gondoskodik. A megfajtéseket a szerkesztőségbe kérjük eljuttatni. Nem fogtok csalódni!

- Fiúk! A segítségetekre van szükségem! - Mondta Bond, és ha már ezt mondta volna, akkor mondta Bond ismét. Mélyen partnerei szemébe nézett és kifújta a füstöt.

- Mondjad James, hallgatunk! Tudod, hogy ránk mindig számíthatsz, így volt ez a múltban is, így lesz a jövőben is. Igaz Paddy?

- Így van, Ben, így van a jelenben is - bólogatott szép mozgással Paddy.

- A jövő számotokra a halálig tart, és ez így van jól, én legalábbis jól érzem magam, jól a meleg, baráti társaságban. Köszönöm, fiúk - könnyezett kicsikét Bond, pedig aki ismeri, tudja, hogy ez nem szokása ennek a kemény férfinak.

- Nos - mondta Paddy.

- Leszúrták Lajos bfrót! - tette a tenyerét széjjelnyitva a szék sáros ülőkéjére Bond.

- A jó Lajos bfrót! - kiáltottak fel egyszerre ők ketten, mindketten, és szemük tágra nyílt.

- Mikor történt? Hol történt? Ki tette? Miért tette? záporoztak a kérdések Bondra, csak úgy záporoztak, ez már volt egyszer, csak úgy kapkodta a fejét a feléje záporozó kérdések elől.

- Tessék - dobta az asztalra az újságot, a helyi lapot, ennek a neve Helyi hírek volt, tehát odadobta eléjük, ebből ők mindent megtudhattak, és mindent meg is tudtak, végül becsukták az előtte kinyitott Helyi híreket, ami úgy csillogott, mint a nyál szeretett kis gyermek arcán, a jó rokon csókja után.

- Szóval ez történt, így történt. Hétfő délután, amikor a nap ontotta oly lágy, székszerű melegét az ember millióinak szemébe és ontotta önzetlenül, a jó Lajos bíró a nagyobb bíróságról a kisebb bíróságra ment és tartott, onnan hogy otthonába térjen meg, a drága, számára legjobb otthonba, melyet üvegesedő szeme többé nem simogat tekintetével, előugrott a tettes - Bond kezébe temette arcát. Paddy nagyon rendes ember volt, megveregette Bond vállát, de túl nagyra sikerült, és Bond véres vállát rázta a zokogás, ami nem mindennapi látvány, ismerve ezt a kemény férfit. Ben is rendes ember volt, ő azonban most nem tett ilyet.

- Folytatom, mondom erőt véve magamon, a tettes K. Imre törökszentmiklósi lakos, az idősebb emberek nagy családjába tartozik ez az idősebb ember, mivel 74 éves ő. Késének éle 12 centiméter hosszúságú, volt, ez kevesebb, mint éveinek száma. (Képregény III.)

- Szörnyű tragédia! - szólalt meg hosszú csend után Ben.

- Alig tudok magamhoz térni az események okozta sokkból. Orvoshoz kéne fordulnom, bár én is kemény férfi vagyok. Problémáinkat saját magunknak kell megoldanunk, ahogy a rejtvényfejtő megoldja a keresztrejtvényt és ahogy a jól tájékozott olvasó, aki ügyes lehet és még másmilyen, megoldja feladványainkat. Most például a következő: soroljon fel három olyan anyagot, amelyikből késnyelet készítenek! Csak nyugodtan, van idő gondolkodni! - Paddy kinyújtotta karját, majd újra behajlította.

- És mondd csak, kedves Bond, miben lehetünk a te jó vagy rossz segítségedre? - kérdezte meg ezt Bondtól nyájasan Ben.

Bond körülnézett és miután megbizonyosodott róla, hogy egyedül vannak ők hárman, a három szereplője ennek a résznek, hangját suttogóra fogta, közelebb hajolt, és a másik kettő szemébe mélyen és egyszerre belenézett, mint a régebben élt emberek egyike a kútba, hová felesége után könnyei is belehulltak, és így szólt:

- Lajos bírónak ma kellett volna Karotta Patrik ügyét tárgyalnia! Karotta Patrik pedig Hanna Vérfield legokosabb és legfontosabb embere. Veszélyes fickó. A gyilkosság után eltűnt! Mai játékunk legutolsó és legnehezebb vagy legkönnyebb kérdése a következő: honnan származik az előttem ülő legény, azaz Paddy és Ben? Megfejtésül megelégszem az ország vagy országok neveivel.

Egy darabig néma csöndben voltak, aztán már majdnem szóhoz jutottak volna, amikor hirtelen és váratlanul erős és hatalmas sziszegést hallottak, és a tapétába, Bond arca előtt négy centiméterrel, arasznyi, szép, csillogó zsebkész hatolt egy darabig, amíg tudott. Aztán remegve megállt.

következő rész

A reggelit ebéd, az ebédet vacsora követte. Mikor ezt befejezték, s látogatójuk eltávozott, így szólt, mint egyik a másikhoz, Peddi Benhez:

- Bonyolult ügy. Sajnálom szegény bírót.
- Én is, bár egyesek szerint megérdemelte a halált.

Peddi felkapta a fejét. A tenyerével, ami olyan széles volt, mint amilyen hosszú, de inkább kör, mint kocka alakú, hátrtolta a kalapját, és a homlokának a faggyújától zsíros lett a haja, a fejbőrének az izzadságától nedves a haja, ezektől pedig csillogott, mint leánygyermek, ki születésnapjára vastag talpú cipőt kapott, szeme, az ő szép, szabályos tenyere. Nézte, nézte egy darabig, aztán Ben szemébe nézett, oda fúrta be a tekintetét.

- Ben, mire gondoltál vajon, miközben ezt mondtad? - kérdezte társát, ki az volt, jóban-rosszban.

Ben zavarba jött, a fogát csikorgatta, a szemét pedig lesütötte, így elkerülte Peddi éles, metsző, átható tekintetét, de nem sokáig, mert az lehajolt és alulról nézett a szemébe. Nem volt mit tenni, itt válasznak kell lenni.

- Peddi, csak azokra gondoltam, akik a halálát kívánták és arra, aki megölte. Hidd el, így volt!

Peddi hitte is, meg nem is, a gyanú elkezdte őnmagát szívébe fészkelni.

- Nem hiszek neked, Ben Johnson! Mindenki szerette ezt a jó bírót, mindenki, kivéve azokat, akiket az előbb említettél! S te milyen ember vagy hát valójában, hogy ügyünktől elfordulván lelked cudarrá vált és barátaidat, kiknek életedet köszönheted életük és egészségük árán, cserbenhagyva a rossz oldalra, a sötétség oldalára állasz?

- Dehát tudod Peddi, hogy én is mások életét egészségem árán... - válaszolta és kezdte fölgyűrni karján az ingének az ujját és a hátáról lehúzni magát az inget, hogy megmutassa a sebhelyet, amit Peddi életének megmentésekor szerzett, a vágást, ami majd negyven centiméter mély volt és Hooker életének megmentésekor szerezte, a forradást, ami elcsúfította egész felsőtestét és Batman életének megmentésekor szerezte, a szív alakú égésnyomot, amit Jane életének megmentésekor szerzett, a hosszúujjnyi lukat, amit saját életének megmentésekor szerzett, a hiányzó könyökizületet, amit Sipos úr életének megmentésekor szerzett, egy ék alakú mélységet, amit Stuart Mária életének eredménytelen megmentésekor szerzett, de ekkor Peddi félbeszakította:

- A kérdésemre válaszolj, s azután aszerint cselekedj, mert aszerint cselekszem én is, és ez nem fenyegetés!

Ben felénk fordul, és kezével eltakarja Peddi elől a száját, hogy az ne értse, hogy mit mond, és azt mondja:

- Pedig azt hittem, meghatódik és hálát érez. Hát nem.

- Letértem a helyes útról, bizony, ám csak egy pillanatra és csak a *tolerancia kedvéért*. Mert ugyan hogyan-hogyan ítéljük meg elleneinket, lelkük és szívük járása és működése figyelemre nem vétele és annak meg nem értése és aztán sajátmagunk sírva-fakadása nélkül? Nem voltam én rossz, csak hát így adódott, úgy adódott. - ezt mondta hangosan Peddinek, kezét most már szája elől elvéve.

- Hiszek neked, s legyünk újra jó barátok.

Így is lett. S poharaztak tovább, mintha mi sem történt volna, míg eszükbe nem jutott kötelességük, a halálok egyikének okozójának kilétének kiderítése és még tovább is egy kicsivel, ha lehet. Nekikezdték hát a munkának. Aludtak egy kiadósat, hogy frissek legyenek és ne fáradtak, reggeliztek egy jót, ittak sört és körtepálinkát, aztán azt mondták kórusban, hogy már csak egy szép nő kéne. Elindultak hát a felkutatására, és mert a kutatás közben több, a büntett szempontjából nagy fontossággal bíró nyomra bukkanhattak, mindenre felkészültek, jól felszerelkeztek.

Peddi pisztolyt és hegyes tört vett magához, a fejére ellenzós sapkát tett. Keskeny testét derékig érő, ott madzaggal szűkrehúzható, műszörgalléros kabátba bújtatta, lábára magasszárú fűzős bakancsot húzott, meg még meleg nadrág is volt rajta. Sportos ember, gondolták mások, biztosan horgászik, motorozik, vadászik, kirándul, síel vagy más sportot űz. Váltáskája élelmiszert, látszóvet, noteszt és egyebeket rejtett, felsorolni őket hosszú és nagyképu dolog lenne, pedig híres én szerénységemről vagyok.

Ben fejére szép kalap került, bársonyszalag futotta körbe, abba Ben madártollat tűzött, s az vígan lengett, már-már táncolt a reggeli friss, arcpirosító szélben. Világoskék bélelt kabátja pont combközépig ért, ott vége lett és onnan már csak a tartós anyagból készült nadrágot látjuk, ezt a komplexet lezárja egy kerekorrú cipő, az orra olyan fényes, akár a gyermeké, ki azt meg nem törli, csak elkeni rajta a szívárványos taknyot. Az ő táskájában nagyjából ugyanaz van, mint Peddiében, csak még ő beletett egy ollót is meg zseblámpát és még más is. A vállán puska, övében éles bicska, kinyitva, mintha kés lenne. Hát így indultak el.

Balfelé mentek, arra nagyobb volt a forgalom és több ember, több nő járt. Átvágtak egy sík részen, aztán egy bozótoson, de semmi bajuk nem esett. Ezután útkereszteződéshez értek, itt egy kicsit várniuk kellett a gépjárműforgalom miatt, de nem baj, mert az első fontos nyomra itt bukkantak. Így volt.

Ben megbökte Peddi vállát. Az kérdően nézett rá nagy, kék, kelta szemével.

– Mi az, vajon mi történt? – kérdezte meglepve.

– Ott! Nézd azt a nőt ott! Látod?

– Igen! Rövid szoknyája van és a zakója is rövid. A fejét sűrű, gyapjas haj borítja, az arcbőre friss, piros.

– A lába jó hosszú és barna harisnya van rajta. Alakja kecses, leginkább vidráéra emlékeztető, műszálas, aranyszálakkal átszőtt pulóvere a testére simul és ez vágyakat ébreszt bennem – mondta határozottan Ben.

– Bennem is – sóhajtott fel nagy tüdejével Peddi.

– Ez az a szép nő hát, aki reggel, reggeli után, sör és körtepálinka után kéne volt nekünk!

– Ó az, igen, már látom!

– És általa fontos nyomra, akár nyomokra is bukkanhatunk!

– Kövessük hát, s alkalmas helyen állítsuk meg!

És intett izmos karjával Ben Peddinek, s ők ketten a szép nő után eredtek. Ezután követték, és egy elhagyatott helyre jutottak. Egy szűk utca volt ez, mindenki által elhagyva, magas bérházakban csak rossz szándékú és ártó személyek laktak, s nem volt ott se villany, se gáz, se melegvíz, se vidám ételszag, de rendőr sem, aki az életeteket megóvhatta volna veszély esetén. Ide követték a szép nőt, aztán egymás szemébe néz-

tek, ez valahol mintegy egyfajta jelként hatott egymásra, és ezt a jelet ők jól ismerték, jelentését, tartalmát, lényegét: rajta!

És ekkor Peddi a szép nő mellé lépett és udvarolni kezdett. Eközben Ben hátulról udvarolt, ezt azért csinálta, hogy elterelje a szép nő figyelmét, miközben Peddi kérdéseket tesz föl neki.

- Milyen szép nő maga! Észrevették-e, mondták-e már mások is ezt önnek? Kap-e sok megérdemelt bókot, dicsérik-e eléggé szépségét?

- Ah, igen, de nem elegen és nem eléggé, nem úgy mint ön itt elől és kollégája ott, hátul.

- Maga manöken alkat és még sokra vihetné az életben - hajolt lejjebb Peddi, mert a szép nő is lejjebb hajolt egy kicsit.

- Remélem sokra is viszem - és mégjobban előredőlt.

- Nekem jó kapcsolataim vannak és neki is jó kapcsolatai vannak - mutatott Ben fel Peddi. - Igazán nem kerülne sokba, hogy segítsünk megvalósítani álmait!

- Dehát ismerhetik-e álmait s azok műbenlétét? - jajdult fel a szép nő és még lejjebb hajolt, mert Ben jól udvarolt neki.

- Ha nem is ismerjük, de sejtjük azokat. Hihetően beszélek, szavaimból érződik, olyan ember vagyok, akiben minden további nélkül meg lehet bízni.

- S álmaim megvalósítása vajon mibe kerül még ezen kívül?

- Lelkének szépsége vajon felülmúlja-e testének és arcának szépségét, kíváncsiak csak erre lennénk.

- Testem szépségéről képet még nem alkothattak igazán. De lelkem igazán szép, erre szavamat adom. Tegyen próbát! - válaszolta a szép nő és egyik kezével a földre támaszkodott.

- Megérdemelte-e a jó Lajos bíró a halált?

- Meg...azaz hogy nem, dehogy! Hisz nekem szép lelkem van, ugye? - válaszolta a szép nő, ekkor már négykézláb. Peddi jelentőségteljes pillantást váltott Bennel, akinek már látszott a feje.

- Moszt jó! - súgta titkosan Ben barátjának, a bátor Peddinek.

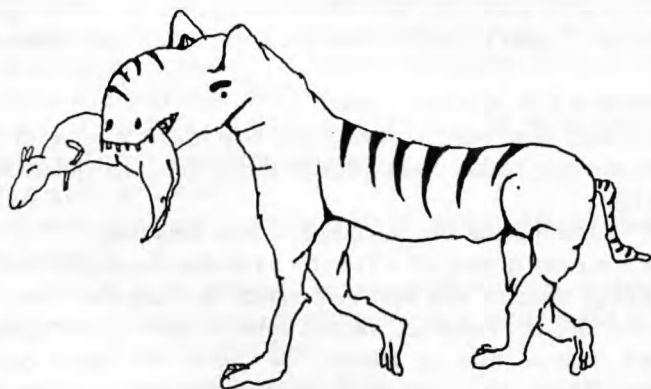
- És ugye a bűn rossz és nem jó? - Tette föl a következő cseles kérdést Peddi.

- Az jó... jóhogy rossz. A szép lélek nem engedi meg magának a rossz tiszteletét. - mondta akadozva szép nő. Peddi már váltotta volna az újabb jelentőségteljes pillantást Bennel, akinek már a háta is látszott, és éppen azt súgta oda titkosan a barátjának, hogy "Moszt jön", ám ekkor hangos koppanást hallottak. Mindketten odakapták a fejüket és a következőt látták: a szép nő fejről, ami már majdnem a földet verdeste, leesett a sűrű, gyapjas haj! Az koppant ilyen hangosan, hol útja a völgybe ért! Mindketten fölugrottak, Ben előtte hátrált egy kicsit.

- Megvagy! A bűnök egyik elkövetője és azoknak pártolója! Végre a kezünk között vagy, mert lelepleződöttél! - mutatta fel a sűrű, gyapjas haját, ám kiderült: nem sűrű, gyapjas haját tart a kezében, hanem a szép nő kötött sapkáját. A szép nő dús, mint a kerek erdő gyümölcszei, olyan dús feketésszőke haja igézően omlott művészien megmunkált vállaira, melyek közül az egyikről a beszélgetés közben és a nagy ijedtség hatására lecsúszott a pulóver. És meglátták rajta a jelet: a térdeplő párdúc jelét!

- Hanna Vérfield embere! - ordítottak fel egyszerre - ezért térdelt hát le a porba, sárba, zöld fűbe, barna harisnyáját nem kímélve!

Mindketten fegyverükhöz kaptak, ám a szép, s most már gonosz nő ezt nem várta meg. Mint egy párduc, térdelő helyzetéből oldalra gurult, és veszélyes, hegyes-éles kést dobott Peddi felé, olyan ügyesen, hogy az csak alig, nagy nehézségek árán tudott előle kitérni, vagy más szóval félreugrani. Ben eközben a puskáját kapta le válláról, de sajnos nem olyan gyorsan, mint kellett volna, mert a szíja beleakadt a kabátgallérba, káromkodott is, mocskos szájú emberekre emlékeztetve minket. Peddi gyorsabb volt, előkapta pisztolyát és a szép nőre lőtt vele, sikertelenül, mert az már messze járt, egy omladozó téglafal mögé ugrott be és ott meglapult. Vesztére. A pisztolygolyók oly erősen fúródtak a falba, mint Peddi szeme Benébe az epizód elején, vagy mint fúrószár a kietlen földbe a Ewing 6-oson, s ettől a fal reáomlott a szép nőre. Ám őt sem faragták akármilyen fából, kikúszott, mint gerely a hajítója kezéből a kék ég felé, a törmelék alól, s viszonzta a tüzet. S ekkor, mint megannyi, az Északi középhegységből származó, vadmalacok sárga zsírával kifényesített agyagkürt szólalt volna meg, lövések zajától lett egyszerre hangos, vagy, ha az előbbi szép képnél maradunk, zengett a szurdok s remegett meg az elhagyott, szűk kis utca, mely azonban olyan magas volt, hogy ha fölnézünk a tetejéig, nyakunk elgémberedik, osztályrészünk a fájdalom lesz. Peddi értetlenül nézett Benre, s az döbbenten órá. Kutyaszorítóba kerültek.



Mackafejű erszényesfarkas /Thylacinus felicephalus/
sorvadtibű fakenguar kicsinyével a szájában
↓
/Dendrolagus ursinus invalidus/

Következő rész. (a reklám után)

Peddi értetlenül nézett Benre, s az döbbsen órá. Kutyaszorítóba kerültek.

– Fedezékbe! – kiáltotta Ben, de Peddi a nagy zajban nem hallotta meg, s ez a vesz-tét is okozhatta volna, ha nem lettek volna oly régi, összeborrott, mint törött csont gondos kezelés után, s egymás szemének, testének minden rezdülését ismerő régi, jó barátok. Így Peddi is követte Bent.

A fedezékben már jobb volt, nem zavarta őket a zaj, a meleg, a lóporfüst és más, hasonlóan kellemetlen dolog, egymás hangját is hallották, ha például Ben most kiálta-ná Peddinek hogy fedezékbe, az azonnal meghallaná, s gyorsan fedezékbe bújna, ahogy azt a megromlott hallásviszonyok között is megtette, így hát ez a haszon egye-lőre nem olyan nagy haszon. A fedezékben sem maradhattak sokáig, mert nem hoztak magukkal annyi élelmet és az ivóvizük is fogytán volt már. Ráadásul a fedezék egy házfal volt, ami csak egyik oldalról védte őket, a szembenlevő házból jövő halálos ve-szélyrel szemben teljesen védtelenek voltak, s csak egy szerencsájük volt, az, hogy a csökkentlátók és azok, akik nem tudtak célozni, mind abban a házban voltak. Peddi megkísérelte az ellenállást és így tett Ben is. Arcuk elszántságot tükrözött, egymás ar-cának tükröi voltak és szobrot lehetett volna mintázni róluk, de erősen mozogtak, s ki-nek volt is, letett e szándékáról.

A hátuk mögött pinceablakok, onnan pedig riadt arcocskák nézegetnek kifelé, kis kezek kapaszkodnak a rácsokba, hogy jobban lássanak, fölriasztotta bizony a kerület patkánycsaládjait a nagy zenebona, rájuk is ijesztett alaposan! A szülők az idősebb testvéreikre bízták a kicsinyeket, a legkisebbeket, a még dajkálást, szoptatást, nyalo-gatást kívánókat pedig a nagyszülőkre, de inkább a nagymamákra, és mennek meg-nézni, mi a ricsaj oka. Mennének a nagypapák is, és a szülők, mert nem akarják meg-sérteni őket azzal, hogy tata, maga már vén az ilyen dolgokhoz, még benedvesedik a szőre, azt mondják inkább, magára itthon van most nagy szükség, hisz ki vigyáz a gyerekekre, ha mindnyájan elmegyünk, a tinédzsereknek pedig a fülebe súgják, vi-gyázz a kicsikre meg nagyapádra is, bolond már egy kicsit az öregségtől, még valami esztelenséget tesz, s már mennek is, nyugodtan, hisz fontosságának tudatában hagyták ott e két nemzedéket. Szaladnak, keresik a legjobb helyet, a jó kilátást, mert a hírek gyorsak, semmi veszély itt ránk, mások teszik azt egymásnak, olyan, mikor a szom-széd verekszik. És mások is nézik velük, alacsonyabb termetű svábbogarak, ászkák, százlábúak, természetes, pincelepkék, az alacsonyabbak a fejükre másznak, hogy jobban lássanak, a tehetségesebbek a fejükkel fölmásznak a falon, a hasukat nekitámasztják annak és hűsítik a téglá harmatával, a végük pedig a földön marad, ők arra támaszkod-nak. A leleményesek, mint például a bányasáska, már az elején fölmásztak a patká-nyokra, így azok liftként szolgáltak nekik és táplálékukat is biztosították szórakozásuk időtartamára. Mert a sáskák kiették kollégáikat, a tetveket a patkánybundákból, azok-nak minden tiltakozása, szivettépő és fülsértő rimázkodása ellenére, sőt, még azok a tetűanyák sem hatották meg őket, kik gyermekeik apró, rózsaszín testét magasraemel-ve esdekeltek életükért, nem, az árnyalatlan lelkű sáskák ezt kínálásnak vélték, és a csecsemőket ették meg először. Így figyelték hát hőseink és a gonosz sikátori nép küz-delmét az alatt lakó állatok, kivéve az otthonmaradottakat, akik egyre türelmetleneb-

ből őrizték kistestvéreiket és unokáikat, míg végül a nagypapák, gyere fiam, már elég nagy fiú vagy, elmentek a lelátókhoz a nagymamákra bízva a többit, minden felelősséget magukra vállalva. S mulatnak jól, megérdemelten, tegyük hát ezt mi is, térjünk vissza a talaj szintjére, s folyjon már egy kis vér is.

Erre nem kell sokat várnunk, ugyanis Peddi már négy, Ben pedig már kilenc banditának vette el távolról életét, míg az övéket azok tehetetlensége védi. Ám nem tart minden boldogság örökké, ezt tudják azok, kiknek már volt részük olyan boldogságban, mely nem tartott örökké. Oldalról, váratlanul és hirtelen, mint derült égből a villámcsapás, egy dobócsillag repült feléjük, úgy süvített, hogy Ben azonnal elvesztette az eszméletét, Peddi meg nagyot kiáltott, mert a dobócsillag, mielőtt tövig állt volna belé a fedezékükül szolgáló kőfalba, vízszintesen kettéhasította a fülét. A dobás eredete után nézett és megpillantotta, csak egy kis időre, mert füléből patakként, mint vízözön folyt a drága vér s szemét elborította, mert fejét épp oldalra tartotta, a szép és gonosz nőt, aki pulóverének tisztaságával mit sem törődve, a porban, sárban, üde zöld fűben kúszott feléjük homorú hasán, és így kiáltott:

– Móresre foglak benneteket tanítani. Hiába futtok, hiába menekültök, sorsotok elől elfutni úgyse tudtok! Az én nevem Gonosz Inez, kezem közül nem menekülhatsz!

Peddi zsebkendőjével letörölte a vért az arcáról és ragtapaszt tett a sebre, közben hangosan nyögött, hogy Gonosz Inez azt higgye, fáj.

– Hát ne kiabálj! Véged úgylis közel már! – ordította szép hangján Inez, és közelebb kúszott egy távolsággal.

Peddi tovább jajveszékelt, de nem csak cselből, és vizet öntött Benre és Ben magához tért.

– Hol vagyok? – kérdezte elhalón.

– Barátok közt, biztonságban.

Peddi ekkor elővette a messzelátóját, ami nála volt, és megnézte vele Gonosz Inez arcát. Az arc gonosz nőre vallott, aki elszánt és végezni akar velük és már egyre közelebb van hozzájuk. Peddi ültő helyében megbökte Ben vállát, így készítve barátját cselekvésre. Táskájából előhúzta a kinyitható ollót, mellyel mesterien bánt. Kinyitotta, habos nyálával megnedvesítette pengéit, félkönyekre támaszkodott és várt egy fél percet, vagy az is lehet, hogy többet. Ekkor érkezettnek látta az időt. Feje fölött megpörgette az ollót, kihajolt a fal mögül és dobott. Aztán persze gyorsan vissza is húzódott, hogy baja ne essék. Nemsokára jajkiáltásra lett figyelmes a kerület, a nézők is odafordították a fejüket. Gonosz Inezből jött a hang, alatta véres a föld, kezét a sebre szorítja, melyből büszkén állt ki az olló, és így a tenyerét is elvágta és most már sírva is fakadt. A hű, Benhez hű olló pedig a műszálas pulóvert rögzíti éppen a vállizülethez. Újabb támadók jönnek, ki autón, ki gyalog, ki motorkerékpáron, ki egyszerű, izomerővel hajtott kerékpáron. Peddi fölírja noteszébe az autók rendszámát, lerajzolja a kerékpárosok arcát, hogy később őket föl lehessen ismerni és szükség esetén bosszút állni rajtuk, aztán azt is fölírja, hogy milyen bátrak voltak Bennel. Ben ekkor észrevesz valamit Gonosz Inez mellett a veres földön. Nincs idő gondolkodni, dönteni kell. Ben a támadók szemébe világít zseblámpájával, ettől azok egy időre elvakulnak, kezüket a szemük elé kapják, többen, kétkrékú járművel akik támadnak, fölborulnak, megsérülnek, meglepődnek. Ben le is lő néhányat közülük. Ezalatt Peddi odahengeredik

Inezhez, erősen megmarkolja, az fölkiált, ám Peddi nem tágt. Véghezviszi, amit eltervezett, dacára a nehéz, meleg helyzetnek, a veszélyek garmadájának, Gonosz Inez nyögdécselésének, sőt, még Ben sürgetésének is, hogy siess, mert kifogy az elem. Odébbgurítja és magához veszi a tárgyat, amit észrevettek. Inez ekkor erőltlenül újabb dobócsillagot vesz elő, ám eldobni nincs ideje, mert Peddi az alkarjába szúr, átszúrja a karját a singcsont és az orsócsont között. Ettől a nő sikoltva elalél. Peddi gyorsan visszaszalad, épp ideje már, mert alig pislog már a lámpa, kiszáll belőle az élet, ereje fogytán, fénye hunyóban immár. A támadók így újra közelíthetnek, Peddinek és Bennek pedig menekülnie kell.

– Kik lehetnek ezek, Peddi, hogy ilyen sokan vannak?

– Hanna Vérfield emberei! Az egész egy csapda volt, amit azért állítottak nekünk, hogy elveszejtsenek minket! S ezt Gonosz Inez, a bizalmasa eszelte ki!

– De jól meg is járta! Azt hiszem, Peddi, elmondhatjuk kórusban a közmondást, hogy aki másnak vermet ás, maga esik belé!

– Jó, Ben! Mondjuk el közösen! – örült Peddi, pedig még verembe is eshetnek akár. Aztán szervezetter menekültek és elmondták ezt az előbbi kórusban. Végül kiérték egy füves rétre, mert hát mi más borítana egy rétet mint fű? Ott megpihentek, a csermely édes, hús vizéből megtöltötték kulacsukat és ittak is a vízből. aztán megnézték, mi az, amit Gonosz Ineznél leltek. Hát az nem volt más, mint egy kulcstartó, amin két kulcs volt és egy dísz. Nézték a díszet, forgatták, aztán Ben kezdett beszélni, mert az előbb Peddi beszélt.

– Nézd csak, ez egy Batinan matrica! Hogyan került hozzá? És ez a dísz itt vajon mi lehet?

– Nem tudok egyik kérdésre sem válaszolni, de ezt majd megteszi más, az első kérdésre később, a másodikra egy oldal múlva kapsz választ, ha jól számolok.

– Akkor jó. Fő, hogy a rejtélyek megoldódjanak és a titkokra fény derüljön.

A csermely halk zúgását lövések zaja szakította ketté: a rét végében föltűntek a támadók! Szembefordultak velük, de ekkor Ben kalapja a lába elé esett: hátulról is támadnak! Be vannak kerítve!

– Be vagyunk kerítve, pedig ír vagyok és soha nem voltam paraszt! – kiáltotta Peddi Bennnek, aki szintén cudarul érezte magát ebben az egyáltalán nem megnyugtató helyzetben. De azért helyt álltak, nem adták meg magukat, még ha kérte volna valaki, akkor sem tették volna meg, pedig a halállal néztek ők most farkasszemet. Hasra feküdtek hát, egyik az egyik, másik a másik irányba, egymásnak vetették talpukat, megigazították nemi szervüket, hogy ne zavarja őket harc közben, hátukra dobták a tarisznyát és a kulacsot, elbúcsúztak egymástól, a körülvevő gyönyörű világtól, a madarak zajától, a jó bűnügyi filmektől, a széklet jó szagától, a zseblámpától meg még mástól, és nekifogtak küzdeni. Ez elég jól sikerült, mert sok autó lángbaborult, sok motor föl, számosan lelték ott a halálukat általuk. Ha valaki túl közel jött, azt leszúrták, és ebben Ben jeleskedett inkább, mert mikor Peddi késétől már félték, az övétől meg se rettentek, mert összezsukta a bicskát, így mások nem látták azon hogy mi az, közelebb jöttek, ekkor gyorsan kinyitotta, a közeljövőt agyonszúrta, vagy szemén, ekkor a sérült mindkét kezét az arcára szorította és összegörnyedt, és elég halkán jelezte csak, hogy ez fáj, meg szúrt alulról hasba is, ilyenkor bűdös lett a

felszakított belek miatt, így egy idő múva felhagyott ezzel a szúrás móddal, meg szúrt szemből orrba, na, ez aztán kellemetlen annak aki kapja, legalábbis a reakciókból ezt vonta le, és még számos helyre, aztán becsukta, olyan gyorsan, ahogy kinyitotta, és várta a következő gyanútlant. Ám erejük egyre lankadt, már több sebből véreztek, Peddit például már nyakon, könyéken és halántékon lőtték, Bent pedig kulccsonton, combon, lépen és vesén. De bele is szúrtak, a fejbőrébe csak szerencsére, mert a koponyáján elcsúszott a kés, aj, bár hallottátok volna azt a csikorgást! Nem segített még az sem, amin ők is igen elcsodálkoztak, hogy, mint a filmekben, nem fogy ki a lőszer a pisztolyukból és a puskájukból, és így nem kell tölteniük. Érezték, ütött az utolsó órájuk. A támadók egyre közelebb jöttek...

Ám ekkor, mint Vencel, Szt. László, Rótszakállú, stb. hegyből kirohanó hadseregeinek harsonái, rendőrautó szirénái szólaltak meg a közelben! Megzavarodott az ellenség! Hátba kapták őket! Egyfelől Harry Klein és Cattani érkezett sokat próbált rendőreivel, a másik irányból Csupati, Stone hadnagy száguldott feléjük, mellettük pedig a pampák huszára Ré vágatott sokszínű lován. Lett is erre nagy riadalom! Minden rosszándékú ember elmenekült, a barátok pedig felhőtlenül örvendtek egymásnak, aztán szomorkodtak, mert meghalt Csupati, Cattani eltűnt a forgatagban, Rét elragadta a lova, azóta ki tudja, merre jár már, és még sokan mások. Aztán beültek az egyik autóba beszélgetni.

- Szép munkát végeztetek, fiúk! - nézett végig elégedetten Stone hadnagy a sok halotton. Ők szerényen lehajtották a fejüket és csak annyit mondtak kórusban, halkan, hogy ugyan, nem is olyan nagy dolog, és ezután még jobban tisztelte őket mindenki.

- Úgy érkezünk ide az utolsó percben, hogy cselt gyanítottunk és zajt hallottunk - mondta Harry.

- És akkor megláttuk Hanna Vérfield legveszélyesebb emberének, Kukoricafogú Ednek legveszélyesebb motorosbandáját, élén a kegyetlen Unglúzzal, ott a karja, te vágta le közelharcban, Peddi, ezért egész életeden át üldözni fog és a keze által halsz majd meg jókora kínok között, akkor megmentettünk titeket - tette hozzá Stone hadnagy, meglapogatva közben az elárvult Kántor fejét.

- Ezt találtuk. Meg elvettük Gonosz Ineztől - mutatták a kulcstartót a legények. Harry elvette tőlük, forgatta, nézegette, Kántor belekezdett egy tetembe és Harry és Stone hadnagy, szinte egyszerre, így kiáltott fel:

- Gonosz Inez! És a kulcstartó! Gotham Cityből való!

- De mit keres rajta Batman jele? - kérdezte Peddi.

- Igen...Érdekes... - mondta elgondolkozva Harry.

- És fölöttébb gyanús! - tette hozzá Stone hadnagy, aztán a többiek azt mondták egyszerre, hogy na de hogy Batman, ezt nem tudom elhinni, hogy valami köze is legyen ehhez a söpredékhez itt, és ő is mondta, hogy ő sem tudja elképzelni, de azért elég furcsa.

- Majd kiderítjük, mi áll ennek a háttérben. Addig is pihenjete, szórakozzatok, megérdemlitek! - veregette hátba a hősokeket Stone hadnagy. Úgy is lett. Először kórházba mentek, aztán mindenféle jót csináltak és sokat nevettek, de azért szerények voltak. Harry Stone hadnagyra nézett.

- Azt hiszem, Ákos, a következő utunk Gotham Citybe vezet.

- Minden út oda vezet. De ez még sok résszel később lesz.

És hátat fordítanak, egymásbakarolnak, mennek, haladnak a telek bejáratánál álló, türelmes rendőrautók felé, akik közül néhány még nem is tudja, hogy hogy soförtelen immár, mennek, közben megbeszélik, hogyan gyűjtsék össze a barátokat, mert ez meghalt, az Iránban van, annak érettségi találkozója lesz, mert hát nehéz dolguk lesz Gotham Cityben, és a rendőrök botot dobálnak Kántornak, hogy hozza vissza, de az egy autonóm kutya. Meg Ben majd szerelmes lesz sok résszel később és csodálkozik majd mindenki akkor. Távolodnak, az ég borult, és nem veszik észre, hogy néz utánuk valaki, nem tudni ki, mert innen csak a cipője látszik, mert túl közel van a kamerához. Jó vészjósló ez.

Peddi és Ben pedig így szórakozott.

(1992. szeptember 28.)



Opalfóka / Monachus opalis/

BENDA BALÁZS

SZIEGER

6723

VÁJDA 4 15/8

MÓZSI FERENC

*„Magyarországon már újra kifúrják
talajt a fanatikusok...”*

*Eddig is a talaj volt az egyik főgond
megvetni lábunk
zokni nélküli lyukas cipős lábunk
majd dobbantani mert üres és kong
és itt úgysem terem krumpli fött
morális sivatag kaktusz köbön
tüskés paradox
árnyék sincsen tövis nélkül
politikai jelszavak egy erre a célra fenntartott WC
nem egészen fehér faltárlatán
kipuffogatott remények bableves előtt és
vöröshagyma után proletárszellenet
föl-föl te édes
a szomszéd mákdarálója meg a tökgyalu
erre a célra speciálisan előkészített
hétszerszítált elméletek
pitypang és kutyafülű Aladár
fantasztikus hogy az ablak nyitvamaradt
„és a folyósón égvefelejtett villany...”*

Chicago

*„emlékek szíven szúrnak...”**

*Az írás megváltó romantikája
Karácsony mézeskalácsos romantikája
fajtánk forraltboros romantikája
az örök Messiás-keresés romantikája
az újjászületés megszenvedett romantikája
az önzetlen vágy vallásos romantikája
a romlás romlatlan romantikája
a kártalaníthatatlan kéj romantikája
megrendült rendeletek romantikája
a kor szőrszálhasogató romantikája
csak a szép-nem-re emlékezés romantikája
csak egy kis romantika elfeledett romantikája
hős halottak politikai fegyencek
fagyaltos szélhámosok veterán renegátok romantikája
Lót kővémeredtségének sós romantikája
házmesterek kíváncsiságának romantikája
a soha vissza nem hozhatóság romantikája
és végezetül a leszámolhatatlanság romantikája.*

** (A remény epileptikája című sorozatból)*

SZILÁGYI DOMOKOS

*Ez én volnék.
Bűnben fogantatottan.
Legalábbis PöSö szerint.
Kapnám magam,
kapnám magam legottan,
de így maradok csak megint.
Ez itt A költő.
Csodálja töltő-
tus-tollal magát.
Holott ha volna
esze, mint orra
– amely, akár az Ararát –,
tudná: hiába
mindez a kába
önámítás:
ne hallj, ne tudj,
ne nézz, ne láss.
A tanulság
csak ennyi:
az ember mögött
mindig ott
a Semmi.*

(Az Öregek könyve ötödik oldalán található vers, az írás vagy tán a gondolkodás iramában született, a társszerző Plugor Sándor, róla készített rajzlapjára. Mivel sohasem szerepelt gyűjteményes kötetekben, figyelmébe ajánljuk az Olvasónak.)

Et de velle.

Polkunen tojantaloissa.

Lopullisesti siinä miehen.

Kapteeni nimen,

Kapteeni nimen lopettamaan,

de "j" unelma miehen miehen.

Et iik A Kallio!

Casullinen toivottu.

tu-tollat nimen.

Hiljaisuus vain

esse, miehen vain

- miehen, miehen on Arvola -

Kallio: Kallio

mielen on Kallio

mielen.

ne kalli, ne kalli;

ne miehen miehen.

A Kallio

Kallio Kallio:

ne miehen miehen

mielen, miehen

A Kallio:

Kallio Kallio



KELEMEN ZOLTÁN

Καταρροι

A madarak tudják, hogy hülye vagy. Járkálsz a városban e tömb körül, e háztömb körül és nem értesz ebből semmit. Betérni egy kávézóba? Böngészni az utcai könyvstandokat? Delphoi. Csak aranyékszerekkel foglalkoznak, csak valódival. Itt állsz hát. Ütője a kezében van. Hátul.

Most odamész, megnézed és visszateszed. Mész tovább, eszedbe jut és visszafordulsz. Topogsz. Esik az eső. Gyilkos egy vörös esőkabátban. Lépcsőkön és fényképeken.

Suttogsz az esőben, az esőbe. Ahogy a szél susog a fák lombjaiban, belebújtatva fűrgé ujjú kezét közibük, a fák ágai közé és nézi a fűszálak között lopakodó délutánt. Rosszul látja, mert ködben ül, mint ahogy te is ködben állsz, kivéve a madarakat, akik hülyének néznek téged a délutánnal együtt, mert felkeltek az ágakról, mert unták már, őszintén unták ezt a dolgot. Borzold a hajadat legalább. Menj legalább oda. Legalább azért, hogy utána visszajöhess. Na látod, így. Gyűjts rá. Mellényszesebedből vedd ki a cigarettát, a másikkól a gyufát. Most kicsit ütögesd meg a doboz alját. Látod néhány szál máris előfurakodott. Kidugta filteres fejét a többi közül. Tetszés szerint válassz közülük és húzd ki azt. Ehhez a mozdulathoz használhatod a hüvelyk, a mutató és a középső ujjadat vagy ajkaidat. Már el is helyezted a szádban a cigarettát. Most visszateszed a dobozba a zsebedbe, a cigarettát pedig meg kell gyújtanod. Figyelj. Végig ki egy gyufát a skatulyából és foszforos végét gyorsan húzd végig a skatulya oldalán. Erre ügyelj, mert ha a mozdulat nem elég gyors, akkor a foszfor nem fog felfobbani és a mozdulatot ismételtetni kell, míg a kellő sebességet el nem érted. Az égő végét a gyufának közelítsd a szádból kilógó cigarettához. Ott a láng az orrod előtt. Most szívod a cigarettát, addig amíg meg nem gyullad. Ha meggyulladt, akkor eldobhatod a gyufát, ha nem akkor is vigyázz, hogy ne égjen a körmödre. Most már nyugodtan cigarettázatsz egy darabig, amíg el nem fogy a dohány és ki nem alszik a cigaretta. Végig szívod. Miért teszed ezt?

Van itt egy kutya. Egy olyan korcs. Néz a gombszemeivel. A ködben eltűnik. Leül egy padra. A pad hideg. Gondolod. Elnyomod a csikket. Kifújod a füstöt. Minek mennél bárhová? Kinek maradnál itt? Ennyi.

Lecsatolta a lábát, letette maga mellé a földre és ült a kávézóból kiáramló melegben. Még néhány év. Vagy néhány hét. De arra nem számít, hogy még ma este. Pedig két férfi érkezik ezekben a percekben a kerítés elé, akik leverik a lakatot és belépnek a bozótosba, mely valaha udvar volt. Végigmennek a sárban elhelyezett termésköveken és betörik a konyhaajtót. Bent parázsluk a tűz a sparheltben. Az egyik férfi eloltja és a sarokból felvett baltával súlyosan megrongálja a tűzhelyet, majd széthasogatja a priccset. az ablakból kitépi a hullámpapírt és a rongyokat és a konyha közepére dobálja, oda ahol az asztal és a pricc darabkái vannak. A másik férfi sokáig birkózik az ajtóval, de végül mégiscsak kiemeli és szól a másiknak, hogy azt is aprítsa fel. Megtalálják a pálinkát és a gyertyát. Tűz segítségével meggyújtják a felhalmozott szemetet. Észreveszik, hogy az egyik fal kívülről van megtámasztva. Bent már úgysem marad-

hatnak, mert terjed a tűz. Kimennek hát és elég elrántaniuk a cölöpöket ahhoz, hogy a fal halkán leomoljon. A tetőt is megrongálja ez az eset, de a másik három fal megmarad. A tűz nem alszik ki és találnak egy macskát is, akinek levágják a fejét és a lakat helyére akasztják. A lenyakazott dögöt pedig a kapuba fektetik. Leszarják és lehúgyozzák. Ezután elmennek haza.

Izzad a fejed. Nem mered levenni a sapkádat. Két férfi jön szembe veled. Egyikük baltát tart a kezében, a balta véres. Elkapod a fejed, mikor visszanéznék rád.

Hazamész, levetkőzől. Teát forralsz és kiülsz a konyhába. Előredőlsz a hokedlin és a kezeden egy könyvet tartasz. Nézed a sötét ablakot. Az utcán nem jár senki, de ezt nem láthatod.

Oszlik a köd a városról. A mankók cuppognak a sárban. Fázik. A madarak látják, amint a macska fejét összetéveszti a lakattal. A vért a kezéről a kabátjába törli. A véres kezét törli bele. Odacammog a romokhoz és belefekszik a meleg hamuba. Esni kezd, hűl a hamu, párolog az emberi testből a nedvesség. A madarak tudják, hogy hűlye vagy.



MATEI VISNIEC

Egy furcsa nap

*Kezdetől furcsának tűnt e nap
úgy hat körül kiejtettem a kezemből
teás findzsám
s még délben sem ért földet*

*kezdtém kinézni az ablakon
de a szilánkok mintha megkövültek volna a légben – a kő*

*számításom szerint
úgy estefelé fog megütni*

*furcsának tűnt a nap, felettébb furának
a hiábavaló pillanat mint lepke nyelve
mely a légben nagyon nagy vackot vés*

*az ebédlőből te szaladtál felém
tárt
karokkal
de tudtam hogy eltelik pár év mire
mire meg tudjuk érinteni egymást*

(Párizs)

(Szlafkay Attila fordítása)

Csata

*Mikor kissé csitult az ugatás
az emberek levették szemükről a kötést
és földúltan hajoltak
a veszett kutyatetemek felé*

*Ezt én öltem meg
szólt az egyik férfi közülük
puskatust szorítva a térde közé
Ezt mi tiportuk szét
mondták tizenöten a szűzek
hosszú fürtjeikből nyírva
És szinte nem történt semmi
tette még hozzá a király
körmeit a vesébe szúrva*

(Szlafkay Attila fordítása)



RICHARD WAGNER

*Az égő asztal
(Egy levelezőlapra)*

Az égő asztalnál
ültem
és írtam.
Amit írtam
nem tartóztatja
fel az égést.
Ami elégett
nem akadályoz
meg
az írásban.

Sakk

itt hallotta valakitől
hogy a sakkozás ösztönzi
a gondolkodást

azóta játszik
partner nélkül

Szlafkay Attila fordításai

ANTONIN ARTAUD

A vérsugár

FIATAL EMBER

Szeretlek és minden szép.

FIATAL LÁNY *(fokozott tremolóval a hangjában)*

Szeretsz és minden szép.

FIATAL EMBER *(mélyebb hangon)*

Szeretlek és minden szép.

FIATAL LÁNY *(nála még mélyebb hangon)*

Szeretsz és minden szép.

FIATAL EMBER *(hirtelen otthagyja)*

Szeretlek!

Csend.

Fordulj szembe velem!

FIATAL LÁNY *(ugyanaz a játék, szembe fordul)*

Tessék.

FIATAL EMBER *(rajongó, igen éles visító hangon)*

Szeretlek, nagy vagyok, világos vagyok, tele vagyok, sűrű vagyok!

FIATAL LÁNY *(ugyanazon a visító hangon)*

Szeretjük egymást!

FIATAL EMBER

Erőtöljések vagyunk. Ah milyen jól van alkotva a világ.

Csend. Afféle hang hallatszik, mintha hatalmas kerék forogna és szelet árasztana. Orkán választja el őket egymástól.

Abban a pillanatban két összeütköző csillagot látni és élő húsból álló lábszársort, ami lehull lábakkal, kezekkel, hajzatokkal, maszkokkal, oszlopsorokkal, csarnokokkal, templomokkal, lombikokkal, melyek lehullnak, de egyre lassabban, mintha légüres térbe hullanának, aztán pedig három skorpiót egymás után, és végül egy békát és egy skarabeuszt, melyek kétségbeejtő lassúsággal rakódnak le, hányingerteltő lassúsággal.

FIATAL EMBER *(minden erejével kiabálva)*

Megtébolyodott az Ég!

Nézi az eget.

Szaladjunk ki!

Maga előtt löki a fiatal lányt.

És belép egy középkori lovag, óriási páncélban, nyomában egy dajka, aki két kézzel fogja a mellét és szuszog a túl nagyra duzzadt keble miatt.

LOVAG

Hagyd már a csöcsödet. Add ide a papírrajaim.

DAJKA *(sikítóan kiált)*

Jaj! Jaj! Jaj!

LOVAG

A francba, mi van veled?

DAJKA

A lányunk, ott, vele.

LOVAG

Nincs lány, psszt!

DAJKA

De ha mondom, nyalják-falják egymást!

LOVAG

Mi a szart érdekel, hogy nyalják-falják egymást?!

DAJKA

Vérfertőzés!

LOVAG

Bordélyosné...

DAJKA *(kezét a zsebébe dugja, melynek bősége épp akkora, mint a mellbősége)*
Selyemfiú.

Gyorsan odadobja neki a papírjait.

LOVAG

Az ördögbe, hagyjál enni.

Elmenekül a dajka.

*Ekkor a lovag talpra áll, és mindegyik papírból hatalmas svájci sajt szeletet húz ki.
Hirtelen köhögni és fuldokolni kezd.*

LOVAG *(teli szájjal)*

Ehp. Ehp. Mutasd meg a melled! Mutasd meg a melled! Hát hová lett?

Kifelé szalad.

A fiatal ember visszajön.

FIATAL EMBER

Láttam, tudtam, megértettem. Itt a piactér, a pap, a suszter, a négy
évszak, a templom küszöbe, a bordély lámpája, az igazságtétel mérlegei.
Nem bírom már!

*Egy pap, egy cipész, egy templomszolga, egy kuplerosnő, egy bíró, egy téli-nyári
kofa úgy érkeznek a színpadra, mint árnyékok.*

FIATAL EMBER

Elvesztettem, adjátok vissza nekem.

MINDENKI *(más-más hangon)*

Kit? Kit? Kit? Kit?

FIATAL EMBER

A feleségemet.

TEMPLOMSZOLGA *(nagyon pocakosan)*

A feleségét, pfúj, bohóc.

FIATAL EMBER

Bohóc! Talán a te feleséged!

TEMPLOMSZOLGA (fejéhez kapva)

Ez talán igaz.

Kiszalad.

A pap is kiválik a csoportból és nyakánál fogva átöleli a fiatal embert.

PAP (mint a gyóntatószéken)

Melyik testrészre tettél a leggyakrabban célzást?

FIATAL EMBER

Az Istenre.

A felelettől zavarba ejtett pap nyomban svájci akcentusban kezd beszélni.

PAP (svájci akcentussal)

Pedig kiment a divatból. Nekem ez egyáltalán nem tetszik. Ezt meg kell kérdezni a vulkánoktól, a földrengésektől. Mások kicsi piszkosságai-ban gázolunk a gyóntatószéken. És íme, ennyi, ez az élet.

FIATAL EMBER (erősen meglepetten)

És íme, ez az élet.

Noha szétbaszódik minden.

PAP (még mindig akcentussal)

Hát igen...

Abban a pillanatban az éj hirtelen beborítja a színteret. Reng a föld. Dühöng a mennydörgés, olyan villámcsapásokkal, melyek össze-vissza cikáznak, és a villámlás cikázásaiban látjuk a szereplőket, akik futásnak erednek, egymásba botlanak, leesnek a földre, ismét talpra állnak és úgy szaladnak, mint az örültek.

Egy meghatározott időben hatalmas kéz megragadja a kuplerosnő hajzatát, aki meggyullad és szemmel láthatóan megdagad.

EGY GIGÁSZI HANG

Szuka, nézd meg a testedet!

A kuplerosnő tökéletesen meztelenül és undokan jelenik meg a blúz és a szoknya alatt, melyek olyanná válnak mint az üveg.

KUPLEROSNŐ

Hagyj engem, Isten!

Beleharap az Isten csuklójába. Óriási vérsugár döfi át a színteret, és egy, a többinél nagyobb villámlás közepén látjuk a papot, aki keresztet vet.

Mikor újból világosodik, az összes szereplő halott és a tetemük szerte hever a földön. Csak a fiatal ember és a kuplerosnő marad, akik majd felfalják egymást a szemükkel.

A kuplerosnő beleveti magát a fiatal ember karjaiba.

KUPLEROSNŐ (egy sóhajban, mint a szerelmi görcs legfelső csúcán)

Meséld el nekem, hogyan történt!

A fiatal ember kezébe temeti az arcát.

Visszajön a dajka, úgy cipelve a fiatal lányt a hóna alatt, mint valami csomagot. A fiatal lány halott, leejti a földre, ahol összezúzódik és szétlapul, mint egy lepény.

A dajkának már nincs keble, a melle teljesen lapos.

Ekkor fölbukkan a lovag, aki rátámad a dajkára, és hevesen megrázza.

LOVAG *(rettenetes hangon)*

Hova tetted? Add ide a sajtomat!

DAJKA *(pajkosan)*

Tessék.

Felhúzza a szoknyáit.

A fiatal ember szaladni akar, de úgy megdermed, mint egy kővé meredt báb.

FIATAL EMBER *(mintha fel lenne akasztva a levegőben és hasbeszélő hangon)*

Ne bántsd a mamámat.

LOVAG

Elátkozott nő!

A borzadálytól eltakarja az arcát.

Ekkor számtalan skorpió jön ki a dajka szoknyái alól és nyüzsgögni kezdenek a nemi szervében, ami felduzzad, széthasad, üvegessé válik, és úgy fénylik mint a nap.

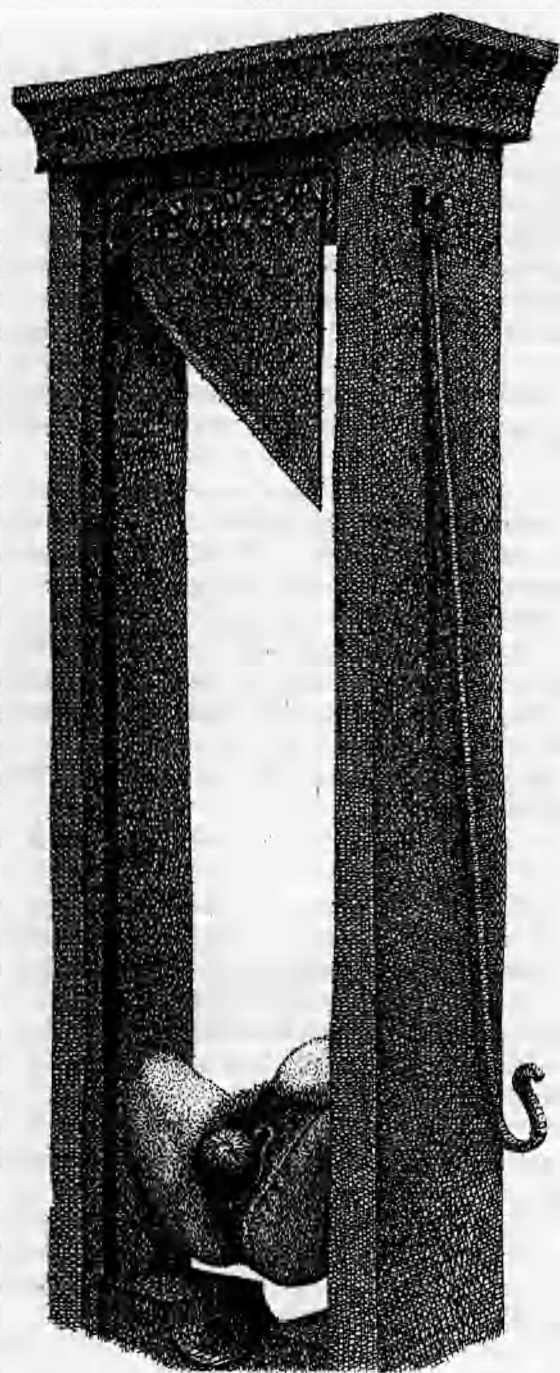
A fiatal ember és a kuplerosnő elmenekülnek, mint a meglékelt koponyájúak.

FIATAL LÁNY *(kábultan föláll)*

A szűz! Ah, ezt kereste!...

Függöny

fordította: Kövesdi László és Marc-Hervé Martin



FRANCOISE SAGAN

Az ismeretlen nő

Teljes sebességgel vette a kanyart, és pontosan a ház előtt lefékezett. Mindig dudált, mikor ideért. Maga sem tudta miért, de hazafelé jövet mindig így jelezte a férjének, Davidnak, hogy megérkezett. Aznap éppen azon töprengött, vajon mikor és miképpen ragadt rá ez a szokás. Elvégre már tíz éve házasság, tíz éve laknak ebben a Reading melletti elragadó kis faházban, és igazán szükségtelennek látszott, hogy minden alkalommal ily módon adja hírül érkezését gyermekei apjának, hitvesének, esetleges védőszentjének.

„Vajon merre lehet?” – tűnődött a hirtelen beálló csöndben, majd kiszállt a kocsiból, s óriási, golfjátékoshoz illő lépteivel, a hűségese Linda kíséretében a ház felé vette útját.

Linda Forthmann-nek nem volt szerencséje az életben. Harminckét évesen, egy sajnálatos válasszal a háta mögött, egyedül maradt – bár sokan legyeskedtek körülötte, de magányosan élt –, és Millicent-nek minden kedvességét és igyekezetét be kellett vetnie, hogy elviselje vele például ezt a vasárnapot kint a golfpályán. Linda nem volt siránkozó típus, fölöttébb egykedvűen viselkedett. Szemügyre vette a férfiakat (az agglegényeket, természetesen), azok is őt, de úgy tűnt, ezzel ki is fűjt az ügy. Millicent, az életkedvvel és szeplőkkel teli, elbűvölő asszony, Linda személyét igencsak rejtélyesnek találta. David olykor, szokásos cinizmusával, igyekezett megvilágítani a helyzetet. „Egy hímet vár – bizonygatta –, akár az összes többi nő, egy hímet vár csak, akire kivetheti a hálóját.” Csakhogy ez korántsem felelt meg a valóságnak, csupán egy rosszmájú megjegyzésnek tűnt.

Millicent szerint Linda egész egyszerűen arra várt, hogy valaki szeresse, őt magát, a nemtörődömségével együtt, és a szárnyai alá vegye.

Egyébként is, David eléggé megvetően és epésen nyilatkozott Lindáról és barátairól többségéről. Nem is ártana szóvá tenni neki. David nem volt hajlandó tudomásul venni például a kissé bumfordi Frank Harris jószágát, aki kétségtelenül nehézkes felfogású ugyan, de közben olyan nagylelkű és annyira kedves. David azt szokta róla mondani: „Álom-férj, feleség nélkül...”, és itt minden alkalommal elnevette magát saját jópofaságán, mintha ez a megjegyzés legalábbis G. B. Shaw vagy Oscar Wilde egyik utánóhatatlan szellemességével vetekedne.

Millicent kinyitotta az ajtót, belépett a nappaliba, ám máris döbbenet torpant meg a küszöbön. Csikkek és felbontott üvegek hevertek mindenütt, valamint két hálóköntös bevágva egy sarokba: az övé és a Davidé. Először egy pillanatra pánikba esett, kedve lett volna nyomban sarkon fordulni és visszamenni, szerette volna ezt a látványt meg nem történtté tenni. Haragudott magára, amiért nem telefonált, hogy előbb érkezik: nem hétfő reggel, ahogy tervezte, hanem vasárnap este. Csakhogy Linda már ott állt mögötte, sápadtan, tágra nyílt szemekkel, elgyötörtén, s ő érezte, hogy most el kéne terelnie a figyelmüket arról a jóvátehetetlen dologról, ami itt nála történt. Azazhogy...nála?...vagy inkább náluk? Ugyanis ő tíz év óta a „mi házunk”-

ról, David viszont a „ház”-ról beszélt. Ő tíz éve emleget neki holmi növényeket, gardéniákat, kerteket, és tíz éve, hogy David minderre a füle botját sem mozgatja.

– Dehát végül is – törte meg a csendet Linda, és éles hangjára Millicent összerendezte – végül is mi történt itt? David partikat rendez a távollétében?

Millicent nevetett. Látszólag elég kedélyesen fogta föl ezt az egészet. Elvégre nem kizárt, hogy Davidnak, aki két nappal ezelőtt Liverpoolba utazott, sürgősen haza kellett térnie, itthon töltötte az éjszakát, most pedig éppen a közeli Clubban vacsorázik. Igen ám, csakhogy ott volt a két hálóköntös, ez a két vészjósló ruhadarab, mintegy a házasságtörés diadalmas lobogói, és Millicent egyszerre meglepődött a saját meglepetésén. Hiszen David ugyancsak jóképű férfinak számított. Fekete haj, csillogó szemek, lágy vonások, s mindez humorral fűszerezve. És mégis, Millicent sosem gondolt rá, sosem merült fel benne a leghalványabb gyanú sem, és főleg a legcsekélyebb bizonyítéka sem volt arra, hogy David más nőt is megkívánt volna. Ezt – noha nem is nagyon értette – bizonyosan tudta. Tökéletesen meg volt győződve: David soha nem nézett más nőkre.

Összeszedte magát, átvágott a szobán, felkapta a sarokban szunnyadó két szentség-törő hálóköntöst, s egy fürge mozdulattal behajította a konyhába. Ám ahhoz mégsem volt eléggé fürge, hogy észre ne vegye az asztalon heverő két csészét, s egy kevéske maradék vajat az egyik csészealjon. Sietve becsukta az ajtót, mintha egy nemi erőszaknak lett volna szemtanúja, kiöntötte a hamutartókat, begyűjtötte az üvegeket, s tréfára véve a dolgot, mindenekelőtt leültette Lindát, s igyekezett kíváncsiságát lecsillapítani:

– Kész örület, a bejárónő épp múlt hétvégén rakott rendet. Na, ülj le drágám, felteszek neked egy teát, ha akarod.

Linda a székre roskadt. Letörtnek látszott, kezét térdei közé csúsztatta, szatyra pedig az ujjá végén himbálódzott.

– Tea helyett inkább valami erőset, ha lehetne – szólalt meg. – Ez az utolsó golfjátékma kissé kimerített...

Millicent erre újfent kivonult a konyhába, s igyekezvén elkerülni a két csésze látványát, felkapott néhány jégkockát, fogott egy brandys üveget, és letette Linda elé az egészet. Ott ültek egymással szemközt, bambuszból és tarka mintás jersey-ből készült bútorokkal körülvéve, melyeket egytől-egyig David szerzett valahonnét. A szoba újból visszanyerte – ha nem is emberi, de legalábbis – angol nyárspolgári kinézetét, s az üvegajtón keresztül látni lehetett, ahogy a szél hajlongatja a szilfákat, ugyanaz a szél, amely egy órával ezelőtt arra készítette őket, hogy otthagyják a golfpályát.

– David Liverpoolba utazott – közölte Millicent és azt tapasztalta, hogy hangja el-
lentmondást nem tűrően cseng, mintha ugyan szegény Lindának módjában állna ellentmondani.

– Igen, persze – felelte engedelmesen –, tudom, már említetted.

És hirtelen mindketten kibámultak az ablakon, majd a cipőjük orrát vizsgálgatták, végül egymásra emelték a tekintetüket.

Valami kezdett motoszkálni Millicent fejében, ami nem hagyta nyugodni. Mintha egy farkas vagy róka, de mindenképp valami vadállat vájt volna belé a fogait.

És a fájdalom nőttön-nőtt. Felhajtott egy nagy pohár brandyt, hogy lecsillapodjék, és újból Lindára szegezte a szemét.

„Nos, mindenesetre, ha arról van szó, amire gondolok, amire most minden épeszű ember gondolna vagy gondolhatna, semmi esetre se lehet Linda az illető. Együtt voltunk egész hétvégén, és ő is éppúgy le van taglózva, mint én, sőt furcsa módon még nálam is jobban.” Mert Davidnak az az ötlete, hogy felcipel egy nőt a házukba, függetlenül attól, hogy otthon vannak-e a gyerekek vagy sem, hogy David idehozza azt a nőt és kölcsönadja neki az ő köntösét, Millicent számára teljesen örült gondolatnak tűnt. David sose nézett más nőkre. Egyébként David senkire se nézett. És ez a szó „senkire” hirtelen úgy visszhangzott benne, akár egy gongütés. Így igaz, nem nézett senkire. Még rá sem. David szépnek és vaknak született.

Persze, tíz év elteltével fölöttébb természetesnek, majdhogynem törvényszerűnek látszott, hogy a köztük lévő testi kapcsolat gyakorlatilag a nullával vált egyenlővé. Ennyi idő után az a lázas izgalomban égő fiatalember, akinek megismerte, jórészt már csak az emlékeiben fénylett, épp ezért kissé furcsállotta, hogy ez a jóképű, vakságban élő férj ilyen vonzó is lehet...

– Millicent – szólalt meg Linda –, neked mi a véleményed minderről?

Azzal körbemutatott, hangsúlyozván a környező rendetlenséget.

– Hogy mi a véleményem? Hát mi lenne? Vagy nem jött hétfőn Mrs. Briggs, a bejárónő rendet rakni, vagy pedig David itt töltötte a hétvégét valami szajhával.

És elnevette magát. Lelke mélyén inkább megkönnyebbülést érzett. A probléma adott volt, a felállás egyszerűnek tűnt. Mért is ne mulathatnánk a barátnőnkkel azon, hogy megcsaltak minket, s hogy ez ráadásul tudomásunkra is jutott, hála egy golfjátzmánának, amelyet megzavart az időközben feltámadt viharos szél?

– Dehát miféle szajháról beszélés? – értetlenkedett Linda, és ő is nevetni kezdett. – David minden idejét veled, a gyerekekkel és a barátaitokkal tölti. Fogalmam sincs, mikor tudna időt szakítani egy valódi szajhára.

– Hát persze. – Millicent egyre harsányabban nevetett, s bár az okát nem sejtette, valóban megkönnyebbülést érzett. – Akkor talán Pamela, vagy Ethel, netán Janie. Sosem lehet tudni.

– Nem hiszem, hogy bármelyikük is tetszene neki – felelte Linda csaknem szomorúan, s egy váratlan mozdulattal – ami szinte megijesztette Millicent-t – föl pattant a székről.

– Nézd, Linda, még ha egy sima házasságtörésről lenne is szó, tudod jól, hogy nem csinálnánk belőle felhajtást. David és én idestova tíz éve vagyunk házasok. Mindegyikünknek adódott egy-két alkalma... de aztán a dolog ennyiben is maradt mindahányszor.

– Igen, tudom. Ezeknek nincs túl sok jelentőségük. Tudom, de most szeretnék inkább elmenni. Vissza, Londonba.

– Te nem vagy oda túlságosan Davidért, igaz?

Linda szemében egy pillanatig döbbenet tükröződött, amely lassan gyöngésséggé és melegséggé szelődött:

– Nem, én nágyon szeretem David-t. Ötéves korában ismertem meg. Ő volt az öcsém legjobb barátja Etonban...

És ez után az ostoba és érdektelen mondat után jelentősegteljesen nézett Millicent-ra, mintha valami rendkívüli horderejű bejelentést tett volna az ímént.

– Akkor hát végképp nem értem, miért ne bocsátanál meg Davidnak olyasmit, amit én magam képes volnék megbocsátani. A házban tényleg a feje tetején áll minden, de én mégis inkább itt maradnék, minthogy ebben a pokoli csúcsforgalomban visszaforduljak Londonba.

Linda megmarkolta a brandys üveget, és egy jókora adagot töltött magának, legalábbis Millicent úgy találta.

– David olyan kedves hozzád – próbálta vigasztalni.

– Az hát, persze – helyeselt Millicent, s nem is kellett hazudnia.

Mi tagadás, David valóban előzékeny, udvarias, hűséges védőszentje, olykor fantáziadús, ezenkívül a legtöbbször sajnos gyakorlatilag neuraszténiás. De erről sosem tett említést Lindának. Nem mesélt neki arról a Davidról, aki Londonban az ágyán hever, lehunytt szemmel, napokon keresztül, s nem hajlandó kitenni a lábát hazulról. Nem mesélt David szörnyű rémálmairól sem. Mélyen hallgatott arról is, milyen eszelősen hívogatott egy üzletembert, akinek Millicent még a nevét sem tudta felidézni. Nem mesélte, hogy David dührohamot kapott, mert egyik gyerekük megbukott a vizsgán. Azt sem újságolta el, milyen rémes az ízlése bútorok és festmények terén, s hogy az előzékeny David mennyire feledékeny a randevúit illetően, ideértve a kettejük randevúit is. Arról sem beszélt, milyen állapotban vánszorgott haza néhanapján. Nem árulhatta el Lindának azt sem, milyen gyanús csúkokat vélt fölfedezni egy alkalommal a hátán a tükröből... És ekkor, a feltörő emlék hatására angol úrinőhöz illő modora egy-csapásra elpárolgott, s azt kérdezte – jobban mondva hallotta, hogy azt kérdezi: „Gondolod, hogy Ethel vagy Pamela?” Merthogy Davidnak rajtuk kívül jóformán nem jutott ideje más nőkkel találkozni. Márpedig a nők, még azok is, akik a Back Streeten úzik az ipart, igényelnek némi időt a férfi részéről, akit kitüntetnek kegyeikkel. David kalandjai, ha ugyan léteztek, csakis állatiás, féktelen, sebtiben elintéztett ügyek lehettek éjjeli pillangókkal vagy hivatásosokkal. Ugyan ki is tudná elképzelni a bűszke és kényes David-t mazochista szerepben?

Linda válasza mintha fényévnnyi távolságból érkezett volna.

– Miből gondolod, hogy Pamela vagy Ethel? Ők túlságosan igényesek, követelőd-zők...

– Igazad van – ismerte el Millicent.

Fölállt, a tükör felé indult, s megszemlélte magát benne. Még mindig csinosnak számított, ezt épp elégszer mondták neki, sőt olykor bizonyították is, férje pedig a környezetükben föllelhető legelbűvölőbb és legtehetségesebb férfiak egyike. Akkor hát mért volt mégis olyan érzése, hogy a tükröből egy nyúzott, erőtlén, sápadt és vértelen csontváz tekint vissza rá?

– Kár – szólalt meg, bár nem igazán tudta, kihez is intézi szavait – kár, hogy Davidnak nincs annyi férfibarátja, mint ahány barátnője. Neked is föltűnt?

– Nekem sose tűnt föl semmi – közölte Linda, vagy talán inkább Linda hangja, mivel időközben rájuk sötétedett. És Millicent már csak a körvonalait látta mindössze, leginkább egy ágyon kuporó kisegérhez hasonlított. Aki tudta, nagyon is jól tudta... Hogy mit? A nő nevét. Vajon miért nem árulja el neki? Linda épp elég gonosz, vagy inkább túlságosan is jólelkű – ilyen esetekben ki tudná eldönteni? – ahhoz, hogy fülé-

be sűgion egy nevet. De akkor ezen a júliusi estén, magányába és világos kosztümébe burkolózva, miért tűnt olyan rémültnek?

Ideje volt végre észhez térni, visszaszállni a földre. Ha így állunk, akkor valószínűsíthető, hogy Davidnak viszonya van valakivel, egy barátnőjével vagy egy hivatással. Nem kell rögtön valami piszkos ügyre gondolni, s később esetleg még vidáman meg is bosszulhatja magát Percyvel vagy akárki mással. Vissza kell állítani a klasszikus rendet, és napirendre térni a történetek fölött. Felemelkedett, királynői mozdulattal leporolta a heverőt, azután kijelentette:

– Hallgass ide, drágám, mindenesetre itt alszunk. Megnézem, mi a helyzet a főnti szobákkal. Ha drága hitvesem nem rendezett túl nagy fölfordulást, odatelefonálok Mrs. Briggsnek, jöjjön segíteni, úgyis csak egy ugrásra lakik innen. Rendben?

– Természetesen – érkezett a válasz a félhomályból. – Ahogy jónak látod.

Millicent a lépcső felé irányozta lépteit, közben odapillantott fiaik fényképére és szórakozottan rájuk mosolygott. Etonban vannak, mint David, meg még ki is? Ja, Linda öccse. Csodálkozott, hogy a korlátba kellett kapaszkodnia, miközben a lépcsőn haladt fölfelé. Valami megbénította, de nem a golfozás, s nem is az esetleges házasságtörés gondolata. Arra mindenki számíthat, sőt számítania is kell rá, hogy megcsalják, ez önmagában még nem ok sem arra, hogy fölhúzza az orrát, sem pedig arra, hogy jeleneteket rendezzen az ember, legalábbis Millicent úgy vélekedett. Benyitott az „5” szobájukba, az „6” házuk szobájába, s a legcsekélyebb zavarodottság nélkül állapította meg, hogy az ágy szanaszéjjel, feldúlva, széthányva, úgy rémlett neki, ilyen látványt házasságuk éve alatt még egyszer sem nyújtott. A második dolog, ami szemébe ötlött, az éjjeliszekrényen heverő óra volt. Ott feküdt az 6 éjjeliszekrényén. Egy vízálló, hatalmas férfióra. Millicent egy pillanatra kezébe vette, hitetlenkedve és megbabonázva tartotta a tenyerében, mielőtt végleg eljutott volna a tudatáig, hogy egy másik férfi felejtette ott. Egyszerre megértett mindent. Lent várta Linda, nyugtalanul, egyre növekvő aggodalommal az egyre növekvő sötétségben. Millicent visszatért, és furcsamód valamiféle együttérzéssel tekintett a kedves Lindára, aki mindent tudott:

– Szegény drágám – törte meg a csendet –, attól tartok, mégiscsak neked lett igazad. Egy ronda rózsaszín kombinét találtam a hálószobában.

Kutor Tünde fordítása

INNOKENTYIJ ANNYENSZKIJ

November

(szonett)

*A bíbor tűz mily gyöngye, bágyadt,
A sárga reggel mily halott!
Tegnapról mára már az ágak
Hálózata se változott...*

*Egy vigaszom maradt: a képen
Fehér s ezüst vonásokat
Láthatok ott is, hol setéten
A tusba mártott toll szaladt...*

*Köd foglya lett a nap korongja...
Ó, bár e tájon szán robogna,
Gomolygó hófelhők alatt! –*

*Rézfűtő szélről részegülve,
Szelnénk a parttalan havat,
Megdermedt hajjain repülve...*

Költészet

Sinai tűzes csúcsára érve,
Hol fényének homálya ül,
Reménytelen, vad szenvedéllyel
Imádd Őt ismeretlenül.

De fuss a kék tömjén ködétől,
A dicsőség koszorúját
Megvetve... Fuss a temploméből,
Ne halld meg papjai szavát!

A messzeségbe - óceánba
Merülve - áhitozz csodát,
Keresd a sívó pusztaságban
Saruja megszentelt nyomát.



VJACSESZLAV IVANOV

Gli spiriti del viso

*A szemnek lelke van. Nem fon be minden
Virágot koszorúba, ám melyet
Letépett, emlékezetével egy
Fonatba fonja. S így íté: "Igen", "Nem",*

*Bár eltorzult, megtört a fény a szemben,
Illat-lapokból kristályt épített.
Nézd: hallgatásával üzen neked.
De álma távol tágasabb teret lel.*

*Mint hegy köde, mely lelkedre borul.
A látszat álmában megigazul.
És hárfáival azt hirdeti nékem,*

*Hogy boldog fényben, harmatban a rét,
Hogy elválások összhangja az ég,
hogy a világ a tűrő isten képe.*

(1904)

ALEKSZANDR BLOK

Ha már a rozsdás berkenyének...

*Ha már a rozsdás berkenyének
Bíborlanak dús fürtjei, -
Ha a bakó csontos kezével
Végső szögét belém veri, -*

*Ha ólmos folyamár felett én,
A nyirkos és sötét egen,
Hazám komor szemét keresvén,
Megrándulok keresztmen, -*

*Akkor - kék messzességbe nézve,
Vércseppek, könnyek függönyén
Keresztül látom majd merészen
Sajkáján Krisztus száll felém.*

*Egy lesz reményem és reménye
És a darócing-viselet.
És bámulom a tenyerébe
Vert véres, elrozsdállt szeget.*

*Krisztus! Nézd, kínszatom keresztén!
Oly bús e tágterű haza!
Kiköt-e megfeszített mennyem
Partján a sajkhád valaha.*

Hírnév, dicsőség, hősi tett: feledtem

*Hírnév, dicsőség, hősi tett: feledtem
Mindent, amit e bús föld adhatott,
Mikor megláttam egyszerű keretben
Az asztalon, hogy arcod rám ragyog.*

*De jött a nap, s te elhagytad a házam,
Eldobtam meggyalázott gyűrűmet,
Elmentél, végzetedre lelve másban,
s én elfeledtem szép arcod s szemed.*

*Napok peregetek, örvénybe merülve...
Bor s szenvedély emésztett napra nap...
S rád emlékeztem, asztalomhoz ülve,
S úgy hívtalak, mint ifjúságomat.*

*Hívtalak, ám te nem fordultál vissza,
Könnyeztem, ám te nem szálltál alá,
Kék köpenyed bús válladra borítva
Rég elmentél egy nyirkos éjszakán.*

*Gőgödnek menhelyét, te drága kedves,
Meglelted-e a másik oldalán?...
Mély álmodban köpenyed kékje repdes,
Mely messze tűnt egy nyirkos éjszakán...*

*Gyöngédség, hírnév álmát elfeledtem,
Elszállt az ifjúság, kihuny a fény!
Szép arcod mását egyszerű keretben
Az asztalomról is levettem én.*

(Baka István fordításai)

IVÁN ÉVA

Egy mániákus bohócfestő

Balla József (1910–1991)

„A tisztító tűz nevetésből és napfényből lesz, amit az emberek összegyűjtenek és visszaadnak a tűznek”

(Mészöly Miklós: Ballada az úrfiról és a mosónő lányáról)



Találkoztunk már velük, akik mániákusan festik a bohócot, mert nem tudják nem festeni: Toulouse-Lautrec, Degas, Rouault, Picasso, Ensor, Chagall, s ha nem megyünk ilyen messzire: Gulácsy Lajos, Aba-Novák Vilmos.

Nagybányán is élt egy festő, akit hol kézen fogott a bohóc, hol elengedett, de szem elől nem tévesztett soha: Balla József.

Ki ő, aki személyiségével levette lábáról minden ismerősét és barátját? Akinek „fekete kenyér íze volt”, aki „minden pillanatban azonos tudott lenni önmagával”. „Volt benne csipet-

nyi primitívség, bölcs filozófia, az élet ezer színének szeretete”.

Aradról indult, megjárta Münchent, Párizst, hogy ott megálljon Van Gogh „zöld önarcképe” előtt, azt mondván: „csak az a kép, amely így tud megszólalni”. Egy évet Budapesten, Szőnyi István osztályában töltött, majd 1944-ben Nagybányára érkezett, ahol végül haláláig maradt. A közönség elé 1946-ban, a művésztelepi társaival közösen rendezett kiállításon lépett először. Fia született, hogy maga is festő legyen: vitázva, egymást építve dolgoztak. Kereset után kellett néznie, így lett a vegyipari kombinát belső díszítője, megkísérelvén valami színt lopni a gyár szocialista szürkeségébe. 1973-ban „nyugalomba vonult”, vagyis folytatta a festést még nagyobb lendülettel. A gyergyószárhegyi alkotótáborban örökös, mindig visszavárt tag lett. Gyerekek szöktek hozzá, hogy dedikálja megszerzett, róla szóló könyvüket, s nehezen hitték el, hogy olajfestékekkel nem lehet könyvbe írni.

A pálya külső stációi után az életmű vonulatait nézve első a nagybányai hagyományokat őrző tájképek sora, amelyeken belső látását követve az ecsetvonást akár már behunyt szemmel is meg tudta tenni.

A kifejezés, az expresszió szólal meg az „esendőség”-képein is: az „Esővárók”-on, a „Vénkisasszony”-on, az „Öregek”-en és társaikon. A stilizálás révén képei tág érvényűek lesznek, az arcok tiszta színek síkjából állnak, a szemeket erős fekete kontúrok jelzik, de Balla e kevés eszközből mégis múlhatatlan arckifejezéseket, tekinteteket terem. „(Szembe)nézni szakadatlanul”, mondja Visky András a 80 éves művészt jellemezve, akinek arcáról leolvasható a megalázott és megszorított Európa utolsó százada. „A jellegzetes Balla-figura görnyedt, földre nyomja, kényszeríti tudása, ám tekintetét fölfelé irányítja.” A kisváros „szembejövőinek”, a mindennapok komédiásainak és Don Quijoténak tekintete, a postásé, a köszörűsé, a fagyaltárusé, a favágóé, a kávésnénikéé a „boldogok, akik sírnak” tudását sugározza. Ez az a tudás, ami leginkább a bohócé, lévén ő bölcs a bolondok között.

A bohócnak a humorról van tudása, ez a „könnyes nevetés”, a felismerő-megértő-megbocsátó nevetés válasza a világra. A clown a látás képességével rendelkezik, és hogy kikiabálhassa, amit mondani nem lehet, felveszi jelmezét, hogy ki ne tessékeljék. A látszólag nevetséges mögött azonban ott az emberi tartás és méltóság.

A bohóc-motívum képei vagy egyértelműen önarcképek, vagy pillanatképekből induló jelképes ábrázolások. E pillanatok a cirkusz pillanatai, lépünk be hát e „bűvös és misztikus” sátor borította kiállítóterembe!

Először az állatidomárt pillantjuk meg: a hős kiáll élénk bohócjelmezében, de nincs itt sem állat, sem idomítás. A bohóc csak figyel, ő minket, a közönséget őt. Keze kitérve: „Itt vagyok!” Arca Janus-arc. Fény és árnyék, mosoly és szomorúság. Ez az osztott arc jellemző Balla legtöbb képére. A felsorakozott „Iskolások”-ra is. Foltos, kockás kabátjukban, bojtos sapkájukban mintha gyerekbohócok jönnének velünk szembe. S szemük csodálkozva, felismerően néz: „Hát ilyen lenne a világ?”

„A jön a cirkusz”-on három prototípus lép élénk. A Majom (ő ismerős Picasso „Artista családja majommal” című festményéről), az Erőművész és a Bohóc. A nézők figyelik őket, ők itt is kitekintenek ránk. A bohóc holdarcán óriási mosoly. Gúnyos és megbocsátó. Az ujját figyelmeztetően fölemeli: „No, láss végre!”

Ezek a figurák a „Vásárban” a pódiumot körülvevő, felfelé csavarodó fejű (égbe néző) publikum fölé emelkednek újabb társaikkal: a „Gumiember” és a „játék”-Halál a koporsóban (életünk játék, játék a halállal). A Király vörös palástban, kezében jogar(?), pallos(?), kereszt(?). S középen táncos lendülettel a piros ruhás bohóc. Arcán tiszta öröm, keze fölfelé lendül: „Nézzétek! Ezek vagyunk mi, és mi vagyunk ti. Nézzetek fel!”

A „Farsang”-i felvonuláson a jelmezek megállnak egy pillanatra. A Róka, ferde szemében mindegy ravaszságával. A Tehén végtelenül szomorú tekintetével, hiszen látta a Kisdedit a jászolban. Egy állatkoponya, maga az Enyészet, az Erdész, az ember, aki olykor védőn emeli az állatok elé a kezét, olykor fegyvert ragad ellenük. S a centrumban a Janus-arcú bohóc. Mosolya bölcs, óriási félhold, fekete sminkje könnyeket idéz.

A „Cirkusz”-ba megérkeztek már a zenészek is. A kép előterében maga a harsogó zene. De miért viselnek egyenruhát? Játék vagy valóság? Hiszen arcuk kimázolt, a társulathoz tartoznak. A szemek tágra nyíltak, figyelők. Baloldalt mintha az ördög nézne



kárörvendően. Hátról riadt, festett arcú, sipkás lények leskelődnek. Csak Don Quijote szeme záródik le, ő így is eleget lát. Arca fájdalmas Krisztus-arc.

A „Bohóc hegedűvel” a színpadra lép. Sapkája földézi Picasso jellegzetes Napóleon-kalapos Harlekinjeit. Bojt-virágja az ég felé kóvályog. A szeme fölfelé (önmagába) tekint, mosolya földöntúli, pedig csak egy görbe vonal. Hegedűje parányi, keze egyetlen, de végre élénk állhatott, hogy játsszék hangszerén. Zenebohócnak lenni: „ez a legtöbb, amit valaki elérhet, ahogy egy szék támláján ül a hegedűjével abban a fehér fényben” – mondja Mándy az „Önéletrajz”-ban. Chagall számtalan zsidó hegedűse, hegedűs bohóca is háztetőre mászik hangszerét zokogtatni.

A „Kötéltáncos” egyensúlyozása sokrétegű jelkép. Egyensúlyoz a humor kötelén, a könny és a nevetés pengeélén. A fejek fölfelé merednek, mennyien, mennyiféle arc. A kötél a semmiből a semmibe fut, a hajlékony testű artista magabiztosan lépdel rajta. Felmutatja a nyulat, a szelídség szimbólumát, s figyel, óriási, beszédes szemekkel és féloldalas mosolyával.

A bohóc-önarcképek közül a „Kokó” az első, rendkívül leegyszerűsített; a szigorú, kemény kontúrokba zárt arc nagyon hasonlít alkotójára. Tekintetében a felismerést követő vád.

A „Bohócos önarckép” már szelídebb nézésű. Alapszíneket használ a művész, amelyek tarkaságukkal ellentmondanak a szem és a száj szomorúságának. Mintha egy félrebillent fejű, magányos oroszlánt látnánk.

Balla bohócnak festi önmagát akkor is, amikor ez nem kifejezett célja. Az „Önarckép állvánnyal” című képén és a „Párizsi önarckép”-en újra előtűnik az osztott Janus-arc: fény és árnyék. A szemek körül a színes festékkarikák a sminkelt arc benyomását keltik.

Az „Önarckép kis képpel” a pódium pillanata. A művész szívére tett kézzel tán épp meghajolni készül. Mögötte a függönyre vetődő éles árnyék jelzi, hogy reflektorfényben van. Kezében a Kép, mesterségének címere, a művész attribútuma.

Balla József utolsó alkotása a megrendítő „Síró bohóc”. A művész fia halála után nem akart többé festeni. Ez a kép azonban benne volt még az ecsetjében. A clown óriási könnyei már nem szégyelltek, rejthetetlenek. A vérpiros száj, az árkos szemek sötét kontúrjaikkal végtelenül tragikusak. Tekintete a meglátott halálról beszél, fiáról és a magáéről.

A művész nem akart és nem tudott tovább élni.

Balla József képei láttán fölidéződik a Hamvas Béla-i Karnevál közege, a szenvedések és kudarcok világa, az úgynevezett „humorisztikai valór”. S fölidéződik a regény „humorisztikai világképe” is, amely szembesít minket azzal, hogy az emberiség alapminősége az „elrajzoltság”, hogy mindenkiben benne rejlik a bolondéria, s valamennyiünk örülete a szeretet hiányából fakadó nevető örület.

A művész nem sokkal halála előtt maga mondta el, amit a clown-motívum belső keletkezéstörténetéről gondolt. „Az emberek már megszokásból őszintétlenek. Másokkal s magukkal szemben is. Magukat skatulyába zárják, burokberekek. De a burkokat föl kell tépni. Elhagyni a Hiúságot, a Gonoszságot, Erőszakot, levetkőzni a bűnöket. Mind a bibliaiakat. Ha sorban elhagytuk magunk mögött, az út végén eljutunk a bohóchoz. Hosszú, botladozós úton jutott el odáig, hogy kimondta: bohóc vagyok. Az alázatig. A bohóc a végső stáció a megtöretéssel teli úton. A clown eljutott a látáshoz: milyen esendők vagytok ti, valamennyien! A bohóc, amikor kiáll műsorával a porondra, magunkra ismerésre készlet. Segít a burkokat letépni. Ő pedig csak néz, s szeméből a mondhatatlan sugárzik.”

(Részlet egy hosszabb tanulmányból.)

SZEBERÉNYI GYULA

Máramaros nemzetiségei 1920 előtt

1.

Máramarossziget kisváros a Kárpát-medence észak-keleti részén, a Tisza felső folyásánál. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején Máramaros vármegye székhelye volt, de sem fekvése, sem történelmi-kulturális hagyományai miatt nem lehetett az ország jelentős városa, viszont vármegyéjének, minden szempontból középpontja volt.

Vándorszínészként megfordult itt Arany János, tanárként ide helyezték a fiatal Juhász Gyulát. Szilágyi István, Arany művészetkedvelő és -pártoló barátja, itt volt iskolaiigazgató majd lapszerkesztő. Az ő nevéhez fűződik Máramaros vármegye monográfiaja, amely minden a környékkel kapcsolatos kutatás fontos forrása. A város legnevezetesebb szülötte Hollóssy Simon festőművész.

A trianoni béke sok hajdani magyar város helyzetét megváltoztatta. Az országhatár mellett fekvő Brassó vagy Újvidék az utódállam(ok) közepébe került, míg a központi fekvésű Nagyvárád, Szabadka vagy Szeged határmenti várossá vált.

Máramarossziget az új államalakulatban is periférián maradt, sőt igazán szigetté vált, amit ténylegesen és metaforikusan is értelmezhetünk. A várost északról határoló Tiszába ömlik az Iza, amely nyugatról és délnyugatról kerüli meg. Ennek mellékfolyója a Mára délkeletről nyújt természetes védelmet.

Periférikus helyzete a trianoni határrendezés után vált nyomasztóvá, amikor megszűnt a Szatmárnémetin keresztül Budapesttel való közvetlen összeköttetése, mert a vasútvonal egy szakasza az új Csehszlovák állam területére esett. Ezen a helyzeten nem sokat javított a Kolozsvár felé kiépülő új vonal sem.

2.

Máramaros az egyik legnagyobb, ugyanakkor Csík után a második leggyéribben lakott vármegyéje volt Magyarországnak. Gazdasági, történelmi, földrajzi egységet alkotva egyike azon kevés megyéknek, amelyek a középkor óta nem sokat változtatták területüket.

Nemzetiségi szempontból mindig kevert volt, s ellentétes vélemények vannak az őslakosság kérdésében. (Érdemi vita nem alakítható ki, mert politikai indítékok motiválják az álláspontokat.)

1787-ben II. József császár végeztette az első összeírást, de csak a XIX. század második felétől vannak hitelesnek számító adataink. Ekkor öt nemzetiséget különítettek el: magyart, németet, rutént, román és zsidót. (A rutént sok helyen írják oroszoknak, ami nyilvánvaló tévedés, illetve ukránoknak, ami egy máig tartó vitának is a tárgya, én ruszinoknak, illetve ruténoknak írom őket.)

Az 1870-es népszámláláskor a ruszinok képviselték a többséget. Az összes 220.000 lélekből 113 ezret. Főleg a megye északi részén laktak, s elsősorban falvakban. A megye déli részén a románság volt túlsúlyban, de a megye lakosságának csupán 26 százalékat képezték.

E két nemzetiség között természetes határt a Tisza vont, bár elvétve a bal parton is vannak rutén, és a jobb parton is román falvak.

A románok és a ruténok görög-katolikus vallásúak voltak.

Ezen a vidéken érvényesült az „egy község, egy nemzetiség, illetve egy vallás” elve. Tehát: a nemzetiségi kevertséget nem a falvakon belül, hanem a megye területére vonatkoztatva kell érteni.

Ez az elv nem vonatkozhatott a koronavárosokra: Husztra, Técsőre, Viskre, Hosszúmezőre és Máramarosszigetre, illetve a néhány tíz vagy száz éve betelepült zsidókra és a vándoréletformát folytató cigányokra. (A múlt századi statisztikák a cigányokat szinte sehol nem tüntették fel külön nemzetiségként, míg a zsidókat a faj szerinti osztályozásban is megkülönböztették.)

A németek 1 százalékos aránya (1870-ben) elenyésző lenne, de gazdasági és politikai pozíciói miatt mégis jelentős.

Már az Árpád-korban telepedtek le német etnikumok a Tisza felső folyásánál, ám ezek jórészt beolvadtak, vagy az ellenséges pusztítások miatt kihaltak. A máig itt lakó német néptörök Mária Terézia és II. József uralkodása idején költözött ide, s majdnem kivétel nélkül római katolikus vallású. Főleg városokba telepedtek, Szigetre, Hosszúmezőre, Husztra, illetve jöttek kincstári munkásnak Német-Mokrára, Felső-Vissórá és Borsabányára. A XIX. század végére felgyorsult a hasonló kultúrájú és vallású magyarsághoz való asszimilációjuk.

A környező sóbányákban a XVII. század óta fegyencekkel dolgoztattak, akik a Habsburg birodalom minden részéről származtak, és lassan szintén a magyarsághoz asszimilálódtak.

1870-ben a megye magyar lakosságának aránya mindössze 10 százalék volt. Zömében az említett öt koronavárosban laktak. Nagyobb részük katolikus, kisebb részük református volt.

A zsidók az 1787-es összeíráskor még csak 1214 férfit számláltak, majd ezután indult meg gyors gyarapodásuk olyannyira, hogy a XX. század elejére Máramaros vármegyében volt legnagyobb az arányszámuk.

Ezt azonban nem asszimilációs erejüknek, hanem a bevándorlásnak köszönheték.

A XIX. században az Orosz birodalomban felerősödtek a zsidóellenes pogromok. Ezért egyre nagyobb számban menekültek át a Kárpátok gerincén, az ott sem őslakos zsidók. Sem a bécsi, sem a későbbi budapesti kormány nem akadályozta őket, ezért Magyarország észak-keleti végein gyorsan gyarapodott a létszámuk.

1870-ben már a lakosság 12 százalékát jelentették, több mint 26.000 fővel. Az útjukba eső nagyobb város Máramarossziget volt, majd a kiépülő vasútvonalak mentén húzódtak Szatmár, Nagykároly, Nagyvárad, illetve Munkács, Miskolc, Budapest felé.

A máramarosi zsidóság abban különbözött az ország belsejében élő rokonaitól, hogy nagyrészt sokkal lassabban asszimilálódott, megőrizte a némettel rokon jiddis nyelvet.

Itt előfordultak zsidó falvak is, ahol a lakosság nagy része földműveléssel foglalkozott.

A XIX. században örmények is telepedtek ide, de ők nyelvükben, szokásaikban gyorsan magyarosodtak. (Ilyen családból származott Hollóssy Simon is.)

1. táblázat

	1870	%	1891	%	1910	%
magyar	22.000	10.0	33.600	12.5	53.000	15.0
román	57.000	26.0	65.000	24.0	84.000	23.8
rutén	113.000	51.0	122.500	45.7	159.500	44.5
német	2.000	1.0	45.700	17.0	59.600	16.7
zsidó	26.300	12.0	(45.000	16.0	65.700	18.0)
összesen	220.000	100.0	268.000	100.0	357.000	100.0

() = Az anyanyelv szerinti összeíráskor a zsidók, nyelvük némettel való rokonsága miatt németként szerepeltek 1891-ben és 1910-ben. Zárójelben a vallás szerinti összeíráskor talált zsidók száma szerepel.

A statisztika jól mutatja, hogy 1910-ben a zsidók egy része már nem német anyanyelvű, hanem valószínűleg magyar. A vallás szerinti kategorizálás jelzi, hogy mennyien lehettek. Ők gyarapodtak a legdinamikusabban, míg a románok és a rutének számaránya jelentősen csökkent.

A németek száma valószínűleg stagnált, ezért a statisztikából kiderül, hogy 1891-ben néhány száz (1300–1500) zsidó lehetett.

1910-ig a magyar anyanyelvű zsidók száma gyorsabban nőtt, mint a jiddis anyanyelvűeké.

A rutének és a románok aránya 1910-re tovább csökkent, de már nem olyan arányban, mint korábban. Ezt két dologgal kell magyarázni: 1. Megindult és terjedt körükben is a nemzeti öntudatra való ébredés. 2. Az 1910-ben végzett népszámlálást nagyobb szakmai igényességgel végezték, mint az előzőket.

A zsidóság gyors szaporodásán kívül a legjelentősebb tendencia, minden bizonnyal, a viszonylag csekély számú magyarság gyarapodása. Ez főleg természetes asszimilációval magyarázható, amely itt is a középső területeken és a városokban élő lakosságot segítette. Ennek is több oka lehet: 1. a városokban jobb volt az egészségügyi helyzet, alacsonyabb a gyermekhalandóság; 2. a város vonzásterületére bekerült egyén kiszakadt a megtartó közösségből, és hamar idomult a többséghez; 3. a kivándorlás gyorsan növekedett a múlt század végén és jobban sújtotta kisebbségeket.

2. táblázat

Év	Kivándoroltak száma (családostul)
1897	5
1898	23
1899	143
1900	637

A leggyorsabban asszimilálódó etnikum a német volt, valószínűleg a magyarhoz közelálló kultúrája és vallása miatt.

A megyeszékhely asszimilációs olvasztótégelyként működött. Vessünk néhány pillantást a kor Máramarosszigetére, amely a kiegyezés után, mint regionális központ, gyors fejlődésnek indult.

3. táblázat

Nemzetiség	1870	%	1891	%	1910	%
magyar	4.386	49.6	9.988	67.6	17.542	82.0
román	803	9.1	1.455	9.9	2.001	9.4
rutén	1.319	15.0	643	4.4	532	2.5
német	-	-	2.533	17.2	1.257	5.9
zsidó	2.325	26.3	(4.960)	33.6	(7.981)	37.3)
összesen:	8.833	100.0	14.758	100.0	21.370	100.0

() = Itt is németként szerepelnek a jiddis anyanyelvű zsidók. Viszont a magyar anyanyelvűek a magyarok számát gyarapítják. 1870-ben, amikor a zsidókat is etnikusként jelölték, még nem találtak németet.)

1870-ben a lakosság fele volt magyar, de már ekkor éltek itt jelentős számban izraeliták. A következő statisztikák az izraelitákat csak hitfelekezet szerint jegyezték. Mivel jelentős számú német nem élt Szigeten, és csekély volt a román és ruszin anyanyelvű zsidók száma, ezért következtetni lehet a magyar anyanyelvű, keresztény magyarság számadataira.

1891-ben 7.500 fő körül lehetett, majd 1910-ben 10.800. Ez 50–51 %-os arányt jelent és inkább stagnálást, mint növekedést. Érdekes tendencia még emellett a zsidóság számarányának gyors növekedése és még gyorsabb magyar anyanyelvűvé válása, noha az újonnan bevándoroltak jiddisül beszéltek. valószínűleg Máramarosban sokkal kedvezőbb körülmények közé kerültek, illetve szoros, tradicionális kapcsolat nem fűzte őket a jiddis nyelvhez és korábbi hazájukhoz. Érdemes összehasonlítani a románok és a rutének számát és arányát. A szláv rutének száma és aránya erőteljesen csökkent. A ruténség nemzeti öntudatának ébredése legelején tartott, s a faluról Szigetre telepedők is inkább a románok számát gyarapították. A románok számának növekedését segítette még az ASTRA nevű kulturális-gazdasági társulás, amely dél-erdélyi központtal, valójában bukaresti sugalmazásra, támogatta a magyarországi románok nemzeti törekvéseit.

A keresztény magyarság arányainak stagnálása nem kudarc, hiszen a nemzettesttől távol, szigetként élve gyarapodik a jóval kedvezőbb körülmények között élő zsidók és románok mellett.

Ezek a normális mértékű változások azt bizonyítják, hogy durva és erőszakolt asszimiláció nem történt, legalábbis hatása nem érzékelhető, szembeállítva a két világháború közötti, vagy a második világháborút követő romániai asszimilációval, amikor hasonló körülmények között, 20–30 év alatt jelentős etnikai változások történtek.

(Részlet egy hosszabb tanulmányból)

Könyvek, költők, határok

Könyvekről írni manapság eléggé merész dolog. Ezelőtt néhány évvel jóval könnyebb és egyszerűbb volt átlátni a megjelenő műveken: megvoltak az évtizedek óta működő kiadók, folyóiratok, alkotói csoportok és volt az írott szónak egy jól körülhatárolt/szabott csapongási tere. A lelkiismeretes olvasó nem tett egyebet, mint figyelte ezeket a csatornákat és a sorok között, parabolák mögött leskelődve, megtalálta az alkotói szándék-hordozta lényegét... Így volt ez Magyarországon, s a szomszéd államok magyar nyelvű irodalmában is, és – ha véletlenül – szamizdatot vagy nyugati magyar írást olvastunk, akkor sem történt semmi vészes, hiszen nyilvánvaló volt, hogy az is, akárcsak a hazai: valami ellen is íródott.

Néhány év óta azonban nagyot változott a helyzet: megszűnt a külső/felső nyomás és megváltoztak (véljük) az írói magatartásformák, s módosultak a csatornák is, amelyeken irodalom csordogál a befogadó felé...

Ma, még a legjobb szándékkal sem lehet követni a teljes könyvtermést, s ráadásul: hiába keresünk néhány jól megszokott folyóiratot vagy kiadót, helyettük új/ismeretlen képződményeket találunk.

És (úgy, ahogy) megnyíltak, átjárhatóak lettek a határok is, s a magyar nyelvterületen otthon lehet bárhol, otthonra találhat a magyar alkotó.

De: amíg az anyaországi magyar író viselkedhet immár európai módon is, viszonyulhat az ezredvég lemondó pesszimizmusával a kultúrához, addig a kisebbségi magyar néha üres ripacskodást vél ebben a fene nagy felzárkozási kísérletben, és (bár előfordulhat, hogy rejtezik egynéhány ezerforintos a zsebében, s nyelvi akadályai sincsenek) szorongva áll meg a pesti forgatagban, kérdezvén: akkor hol is van az én hazám?

Mert: a kisebbségben a rendszerváltások (?) után is megmaradt egy plusz tartalma a kultúrának, s így az irodalomnak is. A művek továbbra is valamiért és valami ellen íródnak. Mindez nemcsak azért történik, mert egy vidék lakosainak bizonyos százaléka grafomániá(kus)s...

Azt tartjuk, hogy minden harmadik magyart átléptek a határok, így az is valószínű, hogy minden harmadik magyar író kisebbségből szólít meg minket. Bűn lenne, ha időnként nem tekintgetnénk ki nyugatra, északra, délre és keletre, ha nem vizsgálnánk meg azt, hogy mit sodort felénk a szél...

Napfogyatkozás

Olvasom Pálfi Ágnes kötetét, a „Napéj”-t* és tetszik. A költészet mindig igen szubjektív volt és tán az ma is, ezért vélem megbocsájthatónak előző (nem értékmérő!) kijelentésemet.

Olvasom a látható gonddal ciklusokba szedett, majd azon belül is gyakran egy-egy cím gyűjtőfogalma alá osztott verseket, egy költőnő verseit. Mégpedig egy olyan költőnő verseit, aki hangsúlyozottan nő, tudva, hogy számuk a költők közt elenyészően kicsi. Most, hogy ennek a ténynek az olvasó, vagy a költő(nő) örül-e, vagy báncsózik az más kérdés. Olyan kérdés, aminek talán nincs sok köze a költészethez. Szapphó például ettől függetlenül volt nagy költő. Az ő nyomait (is) próbáltam keresni a sorok között, pontosabban, az ő nevével jelezhető költői magatartás nyomait. Helyette egy olyan költőt találtam, aki kultúránk másik, innenső végpontján áll, felőlünk nézve mégis a túlsón, ott, ahova tragikusan hamar jutott. Sylvia Plath hatása persze tagadhatatlan, és ez nem baj. Nekem legalább tetszett.

Az már kevésbé tetszett, hogy neve elő is fordul, kinyomtatva a füzet hasábjain, mégpedig ott, ahol a legkevésbé szerencsés, a Keresztútnál című ciklusban-versben. Tudniillik eddig a pontig a kötet igazi verseskötet, a szó jó s igazi értelmében. Egy mást váltogatják a gyerekkor képei, a borongós leírásokkal, több nagy előd iránti tiszteletét is kifejezi a költő igen találó stílus-játékokkal, ugyanakkor torokszorító, horrorisztikus versek is szép számmal találhatók, vagy olyanok, melyeknek sötét hangulatában a plath-i, inneni-tüli világ határkísértése idéződik meg. De talán az egyik legfontosabb: a verseknek van levegőjük, megvan bennük az, ami minden jó vers, vagy gyűjtemény sajátja, a shakespeare-i „csodás elváltozás”. Új világot teremt velük a művész, akinek ez (is) kötelessége. Ez a világ, műveinek öntörvényű világa, ahova visszatérhet az öngyilkos asszony, s választhat: újból elköveti-e tettét, vagy régvolt társait is magával rántja a túlvilágra; olyan világ, melyben rendkívül érzékeny vonalakban rajzolódik ki, egy, a világban otthontalanul mozgó, tipikusan századvégi ember képe. Egy olyan emberé, aki bár nem nagyon bízik már a csodákban, mégis néha megpróbálja, függetlenül attól, hogy sikerül, vagy sem.

És akkor a Keresztútnál Prospero eltöri pálcáját. Durván, görcsös mozdulatokkal, melyek a naplószerű próza komor betűrendjeibe öltöztek. Megtörik a varázs, mely nem földöntúli, mágikus hókuszpókok alkalmazásából és exhibicionista fitogtatásból ered, hanem egy érzékeny kéz pontos és finom vonalakkal megrajzolt alkotása volt, olyan rajz, ahol a hétköznapiak is részesülhetnek az őket megillető szentségben.

Ehhez képest a befejezés – a szó rossz értelmében véve – profán. És nem (csak) a forma miatt; mert ha képességeihez mértén tökélyre viszi azt a szerző, akkor az nem kérhető számon rajta. Mivel a fátyol varázs és leleplezés, tündöklés és szürkesség között igen vékony, és elég a legkisebb szellő (a túlzott őszinteség és megmutatás például), hogy a már szemünk előtt megszületett világ visszahúzódjon a sorok mögé, oda, ahonnan jött...

Virágh Ivette

* Kráter Kiadó, 1991.

Árnyék(határ)-szék-foglaló

Könnyű azoknak, akik úgy nevezik el a folyóiratukat, hogy „Árnyékhatár”. Nem azért, mert automatikusan jobbnál jobb írások jelennek meg – csak a név okán – a lapban, hanem mert nehezebb számon kérni tőlük azt, amit vállaltak. Mert hol húzódik az árnyékhatár, meddig tart, mi tartozik oda, s mi az, ami már e-, vagy másvilági? Szóval kolozsvári egyetemisták úgy gondolták, hogy valahol (árnyék)határt húznak maguk, s a világ között. S így mondják el – közhelyszerű kifejezéssel élve – gondolataikat, de helyesebb azt írni, hogy bánataikat, fájdalmaikat. Sok a csalódás az „Árnyékhatár”-ban. Késérő még a reménykedés is, írók és főhősök hasonulnak meg, s keresik korábbi önmagukat. Nagyon bizonytalan az a mezsgye, ahol tapogatóznak, de azért látnivaló, hogy nem igénylik a teljes bizonyosságot. Hogyisne, akkor elvészne az ismeretlenség szépsége, a feltárandó, meghódítandó dolgok ígérete. Titkokat rajzolnak maguknak – s gondolom, ezáltal a gyanútlan olvasónak is – az „Árnyékhatár” őrei, de – annak ellenére, hogy a titkok néha megfeythetők – vannak kiismerhetetlen részei az első számnak. Az egyszerűség kedvéért itt van mindjárt a cím-, és hátoldal. Ezek a részek mindenképpen fontosak egy kiadványnál, az első élményt jelentik. Nos, az én első élményem az volt, hogy a címdoldalon egy maszat van. Finomabban: folt. Vélhetőleg a határ túloldalán történik valami, ahol már elmosódnak a részletek. Vagyis mindenki azt lát, amit akar, úgysem érdekes.

Ezután azonban gyorsvonal sebességgel élmények tömkelege érkezik az olvasóhoz. Az első írások, a prózák szinte egymást mülják felül. Nemcsak új színek, hangok, hanem új meglátások, ráérzések hozzák zavarba a műkedvelő polgárt, aki talán nem eléggé fogékony a nemvárt-ra. Vida Gábor, Kun Árpád és Zrbe István novellái pergők, ámulatba, majd kétségbeesésbe sodrók – egyszóval élmény átvenni lendületüket. Néha nem árt azért szünetet tartani, elolvasni egy-két verset, meg ezt-azt. Azok nem olyan jók, a líra területén adósak maradtak a kolozsvári bölcsészek, de Vermesser Levente verseit feltétlenül el kell olvasni. Mondanivalója összecseng a prózai alkotásokkal. Kiszolgáltatottság, veszteség, és ellehetetlenülés – ezek a kulcsszavak. Hogy el ne keseredjünk, az alkotók általában meghagyják a kiskaput. Tudják, hogy kell kilépni „a mai kocsmá”-ból, s kívülről látni – nemcsak másokat, ez még nem olyan nagy dolog, hanem magukat is. Ahogy szerencsétlenek, ahogy szenvednek, ahogy kíváncsiak arra, hogy ki az, aki ott hever a földön, s úgy néz ki, mint ő maga.

A fenti sodró lendület megtörik a fordításokkal. Más vizekre eveznek a szerkesztők. Itt többek között Mircea Dinescu és J. C. Oates írásait közlik. Apró-cseprő életképek következnek ezután. Egy-egy pillanat, hangulat, villanás adja tudtul, hogy a világban és velünk igenis történnek dolgok, csak nem vesszük őket észre. Bár lehet, ennek az az oka, hogy az árnyékhatár általában a nemvárt helyeken húzódik meg. S addig, amíg kérdésekre ad okot, ott marad, aztán kezdődik az egész előlről.

Novellák, versek, fordítások – az eddig hagyományos lapfelosztás. De még mielőtt valaki a váratlan fordulat élményére gondolna, el kell „szomorítanom”, ugyanis az „Árnyékhatár” utolsó szele is ismerős, bevált műfaj. Egy tanulmány Hubbes Lászlótól, de a téma már érdekes: Bashó egy haikuját elemzi a szerző kimerítő részletességgel, mintegy tíz oldalon keresztül. Az írás mellett, hogy kiporciózza a japán költő há-

rom sorát (17 szótag), sok hasznos ismeretet szolgáltat a haikuról, amelyet sokan szeretnének, de csak kevesen tudnak írni.

Mindig el szokták mondani, ezért én nem teszem, hogy ahhoz képest, hogy első szám, stb. stb. Attól, hogy ilyesmit írunk egy 90 oldalas kísérletről, még nem lesz jobb a következő szám, ha lesz egyáltalán... Akkor viszont, ha a lapkészítők komolyan gondolják hogy a semmiből képesek egy, zömében jó írásokat tartalmazó folyóiratot készíteni, már felesleges a biztatás. Csak egy dologra vagyok kíváncsi, anélkül, hogy az árnyékhatárt átlépném, vagy integritását megsérteném: mi az a folt a címlapon?!

Arató László



Kivont tollak között

Vári Fábián László könyvét olvasva* térben és időben utazunk majdnem minden magyar kultúrvidéken. Közben már-már meg is feledkezhetnénk Kárpátaljáról, Vári Fábián forrásvidékéről, hogyha időnként nem bukkannának elő az ars poetica-s beütések, a halálosan komoly kiindulóponttal, visszahelyezve a költőt a vállalt szerepbe: „Úgy élek évek óta már,/Mint aki fejvesztésre vár,/Vagy gályára tán egy par-ton./Fejemet kezemben tartom./.../Hadd láthassam meg, kérem,/Bíborban bugyogó vérem...” (Kivont kardok között) Vagy: „E földről én el nem futhatok,/s meg sem hal-hatok készakarva./Feszül rajtam a bánat inge/ kikeményítve, kivasalva.” (E földről...)

És magabiztosan tekintget be különböző korokba, úgy ölti fel a modort, hogy azon mindvégig saját egyénisége is átvilágít. Mindig pontosan fogalmaz, sallang akkor sem ütközik ki szövegeiből, ha azt a könnyed forma eleve fölkinálná. Jól visszafogott, jól alkalmazott nyelve arról győz meg, hogy az egyébként még fiatalnak számító költő, már tudja mindazt, amit egy becsületes költőnek tudnia kell hitelessége érdekében: „Eljő, im újbor ünnepe is,/ Úr asztalánál nem várnak ránk./ Szánk szögletén csöndes pataokban,/ szakadni kezd a Miatyánk.../ Ármányos félhomály szállja meg/ a hajósok szemgödreit./ Sodorják felénk a fellegek/ Drinápoly karcsú tornyait.” (Útban Törökország felé)

Jeszenyint is mívesen közelíti, idézi meg (akárcsak Adyt vagy Rimbaud-t a kései utód) s magunk mellett érezzük a kétely, a bánat szöke költőjét: „Vonaglok már csak a télben,/ Vacogó ének a számon,/ dereng a túlvilág fénye./ Édes szép anyámat számon.” (Jeszenyin búcsúja)

A szerelem, az asszonyélmény is fontos állomása életünknek, s költőemberek, mert szavakkal őrzik meg a szerelmeket, több fájdalommal élnek: „S indulnánk együtt,/ illő büszkeséggel,/ ajkunk közti aranylót címeres pecséttel,/ arcunkon a hittel,/ annak elmúltával/ léptünkben a lombok/ zöld riadalmával./ Elsöpört a falevél melankóliája,/ leterít az idő harangkondítása...” (Glória valakinek)

Balladás hangulathoz érhetünk az idézett verssel, s szólani kell e helyt a balladamotívumokról, amelyeket beépít, átfogalmaz a költő. A látszólag könnyed sorok sodró tragikumot hordoznak, amelynek rögzítése, ezúttal is, míves költői eszközökkel történik: „Titkos a szerelem,/ nincsen is virága,/ ékes ravatalom/ égő öled ágya.” (Görög Szép Katáért)

A balladásság mellett a boszorkányosan titokzatos asszonyiség is megvillan, Báthori Anna szépséges és bizarr alakja süt át a századokon: „Neved torkomból fölszakadna,/ s igévé lenne: Anna, Anna!/ De kiáltásom fennakadna/ a mennyek dördülésein...” (Báthori Anna) Olyan sodró költészet biztató jelei mindezek, amelyek emlékezetessé teszik a költővel való találkozást. A versek többsége komor, szomorú, de mindezek által szép és sejtelmes, igazi költészet.

Pető János címlapillusztrációja s a ciklusokat bevezető rajzai tovább tágtítják Vári Fábián László világát, olyannyira, hogy sokan igen közelinek érezhetjük ezt a költőt, aki a végeken hadakozik, kivont kardok, kivont tollak között önmagával és a világgal – értünk.

S.M.

* Hatodik Síp Könyvek. 1992.

Meghívó álomjátékra

Úton a némák, ha ki akarják mondani szeretlek, el kell engedjék egymás kezét. Ilyenkor kinyitának egy Fekete-Piros Füzetet*, mely négy-öt fvből áll. S keressélnék. Szükséget szenvednek.

Koronként adják át egymásnak a bátorságot a hivatások. Papok, katonák, orvosok, polgárok, felfedezők, indiánok. Manapság ahhoz kell bátorság, hogy valaki lefjjon valamit. Mégcsak nem is valami világméretűt. Egyszerű dolgokat. Kertet, a nagyapa házat, kisjászolt, ősvényeket, habléányt. Bátorság kell, mert kódexek közt a lelkünk kódexek álmává lett, az frást elfelejtettük a betűvetés mellett. Nem is olyan régen még közöttünk élt egy olyan betűvető, aki nem felejtette el az frást, még korunkban sem és nem áll egyszerű, szép játékokkal szórakoztatni, gondolkodtatni minket, nehogy már azt is elfeledjük.

Néhány éve vettem észre, hogy az emberek egyre kevesebb verset olvasnak, s azt a néhányat is egyre kevesebb türelemmel. Nos, ez a mi betűvetőnk versekkel töltötte meg Fekete-Piros Füzetét. Még hozzá olyan versekkel, melyek érzésekről, gondolatokról szólnak – egyszerűen, érthetően, szépen.

Talán ezért lengi körül sorait egyfajta kedves szomorúság, melyre Parázsporondon poroszkáló paripái adnak tán magyarázatot. Ők akkor is ott állanak még a porond fölött kifeszített égbolt alatt, mikor "a közönség már rég kivonult" alóla. Az elődök parancsának éltető erejét véltem kihallani sorai mögül: "Ha későn, ha csonkán, ha senki-nek írjad!"

Mert bizony, írni kell az almáriumról, a futószőnyegről, a puliszkáról, az esőről, a szénapadlásról, a sámról és a „Jó reggelt!”-ről.

A költő nem egyszerűen exhibicionista. Nem bánatát-örömét sírja el (ha csak erről lenne szó, azt korcsmában is elintézhették)! Saját magunkat látjuk az arcában, saját soraink olvasódnak vele. Ezért fontos, hogy hogyan teszi azt, amit tesz, helyettünk is felvállalva a napsütést, az erdőt, a felhőket, de azt is, hogy ahonnan ő jött, mert ott a bölcsőtől nem a koporsóig, hanem a kopjafáig vezet az út.

Bizony némák vagyunk és szükségünk van arra, hogy kimondjuk néha: szeretlek. Csakhogy furcsa némaság a miénk. Nem a szavak hagytak el minket, ahogy ezt egyesek hiszik, hanem mi a szavakat. Első gyermeki hitünket a szavakban. (Nem hinném, hogy véletlenül jutottak a versek olvasása közben eszembe gyermekkorom meseélményei.) Mintha újra az az októberi-novemberi délután köszönné be az ablakon, hosszú esővel és sütőkkel a sparhelten, s rögtön az ajtó mellett, a kis ablaknál ott a könyv, az a régi, mint ez a kis füzet, melyet most a kezemben tartok ezekkel a kis versekkel, hiszen minden könyv "az" a könyv immár, ha megpróbáljuk beengedni magunkba és türelemmel, őszinte kíváncsisággal olvassuk.

Kötetünk nem egyszerűen versesfüzet, a verseket néhol illusztrációk szakítják meg, pompás grafikák, s általuk ábrázoltatnak a költemények, ahogy mesekönyveinkben a királylány vagy a táltos paripa.

* Balázs Tibor: Ősvényeim, Kráter Kiadó, Budapest, 1991.

Az illusztráció mindig érdekes. Nem egyszerűen arról van szó itt, hogy a képek megállják-e a helyüket, hanem arról, hogy sikerült-e a képzőművésznek feldolgoznia a maga számára, érthetővé tennie a költeményeket és ezután sikerült-e elképzeléseit meg is valósítania összhangban az irodalommal.

Persze, megszokta már az olvasó az illusztráció és az irodalom kapcsolatát, mégsem lenne szabad figyelmen kívül hagyni, hogy itt milyen hihetetlenül fontos dolog történik, ha ez jól megvalósul. Nem szabad a csodát közhellyé élni.

Azt a magatartásformát kellene felvenni, elsajátítani, amely ezekre a versekre jellemző. Nyílt szemmel járni, rácsodálkozni, átélni, hatni hagyni és olvasni Balázs Tibor Ösvényeim című kötetét, melyet ifj. Feszt László műves grafikái díszítenek.

Kelemen Zoltán



Trianon – Tito – Temető?

*Könyv a délvidéki magyarságról**

A Hági étteremben a Szegedi Közéleti Kávéház vendége 1992. november 9-én Domonkos László újságíró, a Magyarok Világszövetsége lapjának munkatársa volt. Ezalattal Magyarok a Délvidéken című könyvét mutatta be.

A szerző nem elsőkötetes – „A hóhér vigyorg” és „Magyar Sámsonok (Paraszti ellenállás 1951–1955)” című könyveit már az olvasókének mondhatja. Legújabb könyve a délvidéki magyarság történetének Trianonnal kezdődő szenvedéseit mutatja be történelmi dokumentumokkal és valamennyi, ebben a témában közzétett, történelmi szakmunka felhasználásával. Összegező mű tehát ez, megjelenése jelentős esemény Magyarországon és a kisebbségbe került magyarok számára egyaránt. A szerzőnek szülőföldje a Délvidék, így a saját sorsával szembeni adosságát is törleszti ezzel a munkájával.

A könyv vezérelve az őszinteség, az eddig elhallgatott tények kimondása, s ezáltal a délvidéki magyarság helyzetéről született kérdések eloszlátása. Ezzel kapcsolatban kérdezte a szerzőt elsőként a házigazda, Sényei tanár úr.

Hogyan szállták meg a szerbek a Délvidéket?

Az első világháborút követően Vörösmarty víziója olyanformán teljesedett be, hogy a sírt, hol egy nemzet süllyedt el, népek vették körül, de e népek szemében nem gyász-könny ült, ezek a szemek az elhódítható területeket vizslatták. A veszélyeztetettséget a demarkációs vonalon kívül rekedt délvidéki magyar népcsoportok megéreztek, ám a tájékozódás lehetőségétől megfosztva legfeljebb a bizonytalanság érzete fogalmazódott meg bennük. Ebben a rettegett állapotban érték őket az első botozások, elűldözések. 1918 őszétől 1919 nyaráig 30 ezernél többen hagyták el otthonaikat. A megszállás következményei: gazdasági ellehetetlenítés, betelepítés. Olyan földtörvényt kényszerítettek a magyarságra, ami mindenükből kisemmizi őket. Az adópolitika megnyomorítja a kisiparos, kiskereskedő réteget, amely korábban dinamikus fejlődésben volt. Ezt tetézte, hogy elveszett számukra az önszerveződés joga is, ami a közösség előtt a felbomlás, a lassú pusztulás útját jelölte ki.

A Délvidék sajtója

A közösség megtartásának utolsó védvára a beolvasztással szemben az anyanyelvi kultúra megőrzése lehetett. *Szenteleky Kornél*-nak és folyóiratának, a *Kalangyá*-nak köszönhetően a gondolkodás jogát, az utolsó menedéket sikerült megőrizni. A harmincas években egész nemzedék gyűlt össze Szenteleky köré, akinek emlékére később irodalmi díjat is alapítottak.

A „Hideg napok” és a vérbosszú Bácskában

A hírhedt újvidéki razzia azok után következett be, hogy megöltek több Délvidéken állomásozó magyar katonatisztet és szerb ellenállási mozgalom alakult ki a magyar csapatok hátában. Mindezeket egy hadban álló kormány torolja meg. Tehát nem lehet elfogadni a „fasiszta terrorakció” vádját, amit még a mai magyar történészek is fennen

* Zrinyi Kiadó, 1992.

hangoztatnak. A fasizmus azonosítani a magyarságot, a kétségbevonhatatlanul elkövetett bűnök miatt, már csak azért sem lehet, mert ugyan melyik ország parlamentje tanúsított hasonló magatartást a miénkhez, amelyben Zsilinszky Endre, Rassay Károly vagy a szociáldemokrata Péter Károly egyként felszólalt a magyar részről bűnösök felelősségre vonásáért? Minderre 44 októberében nem voltak tekintettel azok, akik a másik oldalról végrehajtották a népiítást, akik 40 ezer magyart küldtek a halálba. Katynban nem mészároltak le ennyi embert! (Az újabb kutatások 24 ezer holttestről számolnak be.)

Jugó magyarság

A második világháborút követően a titói Jugoszlávia a magyar kisebbséget a neki tulajdonított bűnökkel megbélyegezte és sakkban tartotta. A felnőttek, gyermekeik jövőjét féltve, eltiltották előttük magyar voltukat, s a teljes asszimilációtól fonák módon pusztán csak az óvta meg őket, hogy „az új anyanyelv” elsajátítása, minden igyekeztük ellenére, nem sikerülhetett maradéktalanul. Az Új Symposion Eörsi István Lukács-interjújától Szoltsenyicin Gulágyáig sok mindenről tudósította az anyaországi értelmiséget is.

Az elhangzott beszélgetésből a fentiek természetesen csak kiragadott részletek, ahogy maga a beszélgetés sem tarthatott tükröt a könyv egésze elé, amelyet Sényei Károly a délvidéki magyarság történetének eddigi legátfogóbb feldolgozásaként méltatott.

...és a szerző?

Az est végén Domonkos Lászlót rövid beszélgetésre kértem.

A határon túli magyarságból a délvidékiek helyzetét tudtuk sokáig a legjobbnak. Miért lehetett ez?

Egyrészt a titói Jugoszlávia sajtóságos külpolitikájának tulajdoníthatóan, amivel az anyaországi értelmiséget is el tudta kábítani, másrészt pedig egy általános politikai helyzetnek és a délvidéki magyarság megnyomorított állapotának. 1948 után Tito szakított a sztalinizmussal, amivel országát hihetetlenül szimpatikussá tette a Szovjetunió által elnyomott országokban. Ezt a kialakult képet aztán a délvidéki magyarság is saját arcának vélte. Jellemző, hogy az anyaországban olyan nagyságok, mint Illyés Gyula, aki a hetvenes években elsőként számolt le ezzel az illúzióval, beleestek ennek a fantasztikus titói rafinériának a csapdájába.

Könyved a délvidéki magyarságról íródott. Magyarországon jelent meg. Mégis hova, kinek akar szólni?

A könyv sajtóságos anyaországi nézőpontból próbálja meg szemlélni és megítélni a délvidéki magyarság múltját és jelenét. Ebből a szempontból tehát az anyaországhoz kell szólnia. Ugyanakkor mégiscsak „oda” szól. Jószándékú délvidéki barátom mondja, már évek óta, hogy híjával vannak egy átfogó, az egyetemes magyarság szemléletét tükröző szintéziskíséretnek. Volt olyan vélemény is, hogy ezt a könyvet nem magyarországi, hanem ottani embernek kellett volna megírnia. A másik vélemény szerint pedig ottani ember mindaddig még nem írhatta meg ezt a könyvet. Az én szándékomat ez a kettősség jellemzi leginkább, ezt az ellentmondást igyekeztem feloldani.

Móricz Gábor

Béke, utazás, sport oktatás

Az emberi élet négy fontos összetevőjét: béke, utazás, sport, oktatás találtuk a *United Nations of Yoga Non-Governmental Organization* programjában. A Magyarok III. Világtalálkozója alkalmával a stockholmi központú szervezet főtitkára, a székhely származású dr. Lemhényi Zoltán professzor beszámolt a kezdeményezés születéséről, arról az ötven esztendőről, amely alatt 1942 és 1992 között önzetlenül segítették a kelet-közép-európai fiatalok nemzedékeit, arról a szervezőmunkáról, amellyel kidolgozták a UNY NGO terveit:

A XXI. század elején eszébe jut egy fiatalembernek, hogy nem kíván egy városban tanulni, inkább kerékpáron szeretne városról városra, országról országra haladva nyelveket, mesterségeket tanulni, különböző népekkel és kultúrákkal ismerkedni meg, hiszen rövid az élet, pénz sincs arra, hogy aztán be is járjon a világból akkora földet, amekkorát látni szeretne... Mindez nem örültség, hiszen rendelkezésre áll a UNY NGO öt kontinensen kiépített kerékpárút-hálózata, harminc-hatvan-százhusz, stb. kilométerenként jól kiépített szállás- és oktatás-központokkal. Minden helyszínen addig maradhat, ameddig kedve van. Közben vizsgákat tehet egy-egy régió nyelvéből, művészettörténetéből, de általános tárgyakból is a kiépített számítógéphálózaton át... Négy-öt év múlva diplomát(kat) szerezve a megismert és megszerzett diszciplínákból, hazatérne, és tenné azt, amit egy nyitott embernek tennie kell: békében dolgozva élne...

Mindez a jövő zenéje – mondanánk hirtelen, felületesen, de ez a terv túl megkapó, túl nagyszerű – érezni lehet, dörgő fegyverek és hazudozó politikák árnyékában is. Lemhényi professzor létrehozta a UNY NGO budapesti központját, információs hálózatot épített és épít, tervei immár megvalósulni látszanak: az ENSZ, az UNESCO, az UNICEF alapítványai ajánlottak jelentős összegeket. II. János Pál pápa is – Lemhényi Zoltánt idézve – „nemcsak áldását adta az ötlethez”. Hetvenévesen is lelkesedik, hiszi azt, megéri még, hogy elhagyott honi, erdélyi kúriákban, fürdőhelyeken „transit-universitas” működhet.

„Az UNY NGO program megvalósítása arra irányul, hogy legalább már a XXI. század földi lakosa – kivétel nélkül – valóban belépjen a szép, új világ áldásaiba. Hiszen, ez senki másától, kizárólag tőlünk függ, az embertől.”

Lemhényi Zoltán: United Nations of Yoga, 1365 Budapest, Selmeci utca 3. Pf.: 717. Telefon: 1-686-004.

ABLAK

Nemzeti kisebbségek magyar nyelvű lapja

Megjelenik évente kétszer.
Főszerkesztő Majla Sándor.

Az 1992/2. szám tartalma: a hollandiai fríz kisebbség kulturális és irodalmi élete.

Előkészületben: a magyarországi román kisebbség jelene és Svájc nemzetiségei.

Szerkesztőség: Székelyudvarhely, Tanácsháza, 22-es szoba; telefon:
00-40-959-13223

Postacím: 4150 Odorheiu-Secuiesc, cp. 36, Románia.

Megrendelhető telefonon vagy levélben (postai utánvétellel) a szerkesztőség címén. Megvásárolható Budapesten az Írók Boltjában, a Püski Könyvesházban, Szegeden a Móra Könyvesboltban.



DARCO 1992

JULIO AS KII.
MASHALENEZ

hátorsz g

Hol az én hátországom?
A falu, ahol születtem, ahol
a szomszédok élnek és az ősek
pihennek. Abban a nélszég
ezen távirányban, akik is
holákban, ne kesztősegekben,
a tudomány asztalaival
munkálkodnak és nőha tán
föltűnők emelkedetükben. A
családban, amelyet oly korán
megdeizmált a halál. A jó
könyvekben, az író és nem
író barátokban ittthon és
a világban. Abban a nyelv-
ben, amelyen az első gajt
kimondtam és az utolsó
sőt gajt is ki kell mondanom.
Ez mind a hátországom,
gazdag vagyok.

Uia hildg